ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Τεύχος 120, Σεπτέμβριος 2005

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η Έκθεση του ΙΝΕ για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση η οποία αποτελεί συλλογική εργασία του ΙΝΕ εκπονείται παράλληλα με το άλλο ερευνητικό και μελετητικό έργο του ινστιτούτου. Η κεντρική επιδίωξη της Έκθεσης συνίσταται στη διερεύνηση και επισήμανση των εξελίξεων και των πτυχών που συγκροτούν, σε μεγάλο βαθμό, τον κοινωνικο-οικονομικό σχηματισμό στην Ελλάδα καθώς και στην ανάδειξη της αναγκαιότητας και προσδιορισμού των στόχων και των επιλογών του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος, με προσανατολισμό την οικονομία της γνώσης και την αναστροφή της πορείας επιβράδυνσης του ρυθμού μεγέθυνσης της οικονομίας, επιδείνωσης του επιπέδου ανταγωνιστικότητας, αύξησης της ανεργίας και επιδείνωσης των εισοδηματικών και κοινωνικών ανισοτήτων, στις νέες συνθήκες διεθνοποίησης της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας. Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει τα βασικά συμπεράσματα της Έκθεσης καθώς επίσης και άρθρο για την αγορά εργασίας στη Δ. Μακεδονία. Τέλος παρουσιάζονται οι δραστηριότητες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ ΑΔΕΔΥ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Πολυζωγόπουλος • **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:** ΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΙΝΕ, *Πρόεδρος:* Χρήστος Πολυζωγόπουλος, *Αναπληρωτής Πρόεδρος:* Α. Αποστολόπουλος, *Αντιπρόεδρος:* Π. Βούτος, Δ. Στρατούλης, Γ. Ποντικός, *Γρ. Οικονομικού:* Κ. Πουπάκης, *Διευθύνων Σύμβουλος:* Φ. Φατούρος, *Μέλη:* Α. Βλάχος, Π. Γρατσάνης, Στ. Κουτσιούμπελης, Ν. Τσιούνης, Α. Μητρόπουλος, Γ. Ντάσης, Δ. Παρλαβάντζας, Λ. Τέσκος, Σοφ. Κοντόπουλος, Σωτ. Νικολαρόπουλος • **ΓΡΑΦΕΙΑ:** Εμμ. Μπενάκη 71Α, Αθήνα 106 81, Τηλ: 210 3327710, 210 3327726, Fax: 210 3304452 • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:** ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

Η Ετήσια Έκθεση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ ΑΔΕΔΥ για την «Ελληνική Οικονομία και απασχόληση, έτους 2005»

Η κεντρική επιδίωξη της Έκθεσης του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ για την ελληνική οικονομία και την απασχόληση του έτους 2005 η οποία αποτελεί συλλογική εργασία του Ινστιτούτου συνίσταται στη διερεύνηση και επισήμανση των εξελίξεων και των πτυχών που συγκροτούν , σε μεγάλο βαθμό, τον κοινωνικο-οικονομικό σχηματισμό στην Ελλάδα καθώς και στην ανάδειξη της αναγκαιότητας και προσδιορισμού των στόχων και των επιλογών του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος, με προσανατολισμό την οικονομία της γνώσης και την αναστροφή της πορείας επιβράδυνσης του ρυθμού μεγέθυνσης της οικονομίας, επιδείνωσης του επιπέδου ανταγωνιστικότητας, αύξησης της ανεργίας και επιδείνωσης των εισοδηματικών και κοινωνικών ανισοτήτων, στις νέες συνθήκες διεθνοποίησης της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας. Η Έκθεση αποτελείται από δέκα βασικά μέρη:

Το πρώτο μέρος που αναφέρεται στις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, περιλαμβάνει την ανάλυση επτά κατευθύνσεων οικονομικής πολιτικής στην χώρα μας, προκειμένου να αποφευχθεί η επαπειλούμενη επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας κατά το 2006.

Το δεύτερο μέρος που αναφέρεται στις εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας κατά τα τελευταία χρόνια και τις μακροχρόνιες τάσεις της, περιλαμβάνει την πορεία της πραγματικής σύγκλισης, την συσσώρευση του κεφαλαίου, τους καθοριστικούς παράγοντες των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, της μεγέθυνσης του ΑΕΠ, των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου της παραγωγικότητας της εργασίας, της απασχόλησης και των μακροχρόνιων τάσεων εξέλιξής τους.

Το τρίτο μέρος το οποίο αναφέρεται στις εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας κατά το 2004-2005 περιλαμβάνει την εξέλιξη των μακροοικονομικών μεγεθών καθώς και τις δημοσιονομικές εξελίξεις κατά την συγκεκριμένη περίοδο.

Το τέταρτο μέρος το οποίο αναφέρεται στο επίπεδο των μισθών στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, περιλαμβάνει την εκτίμηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας στην Ελλάδα, τις μεταβολές των μισθών και του κόστους εργασίας, την συγκριτική ανάλυση, του επιπέδου των αμοιβών στις χώρες της ΕΕ-15, τις εισοδηματικές ανισότητες και την εξέλιξη του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 κρατών - μελών.

Το πέμπτο μέρος το οποίο αναφέρεται στην ανταγωνιστικότητα τιμής και στην διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα, επεξεργάζεται, τους δείκτες ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, τον περιορισμό της εξωτερικής ισορροπίας και τις κατευθυντήριες στρατηγικές της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας,

Το έκτο μέρος που αναφέρεται στην ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση, επεξεργάζεται την μετάβαση από την ανταγωνιστικότητα του κόστους εργασίας στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της γνώσης, τους παράγοντες της καινοτομίας και αναδεικνύει την αναγκαιότητα ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος στην ελληνική οικονομία.

Το έβδομο μέρος που αναφέρεται στην απασχόληση και την ανεργία, περιλαμβάνει τις μεταβολές της απασχόλησης και το ποσοστό ανεργίας καθώς και τους μετανάστες, την περιφερειακή κατανομή και την απασχόλησή τους στην χώρα μας.

Το όγδοο μέρος, το οποίο αναφέρεται στις άμεσες ξένες επενδύσεις στα δέκα νέα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ελλάδα, περιλαμβάνει τους παράγοντες προσέλκυσής τους στη χώρα μας, την αξιολόγησή τους και διατυπώνονται νέου τύπου κίνητρα για την επίτευξη του στόχου προσέλκυσης επενδυτών στην ελληνική οικονομία.

Το ένατο μέρος, το οποίο αναφέρεται στο φαινόμενο των εξαγωγών και των συγχωνεύσεων των επιχειρήσεων, περιλαμβάνει τα αίτια του φαινομένου των συγχωνεύσεων και των εξαγορών, τις επιπτώσεις στις εργασιακές σχέσεις, το θεσμικό πλαίσιο στην χώρα μας και το φαινόμενο των εξαγορών και συγχωνεύσεων στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία.

Το δέκατο μέρος, που αναφέρεται στις ποσοτικές προσεγγίσεις της βιωσιμότητας του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, περιλαμβάνει την μακροχρόνια βιωσιμότητα του συστήματος, τις επιπτώσεις της μειωμένου βαθμού εισπραξιμότητας των εισφορών στη μακροχρόνια βιωσιμότητα του συστήματος, την κλινική πυραμίδα των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων και των επιπτώσεών της στην οικονομική βιωσιμότητα του συστήματος, στην έκταση της φτώχειας στο πληθυσμιακό στρώμα των συνταξιούχων, οι επιπτώσεις από μία πιθανή αύξηση της μέσης πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης, η αδυναμία αύξησης των ασφαλιστικών εισφορών ασφαλισμένων και εργοδοτών, την εφαρμογή του Ν. 3029/2002 και την ένταξη των οκτώ ειδικών ταμείων.

Η Έκθεση ολοκληρώνεται με την σχετική με το περιεχόμενο της, ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

Στην κατεύθυνση αυτής της προσέγγισης, τα πιο σημαντικά συμπεράσματα της Έκθεσης αναφέρονται στα εξής:

1 **Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ** στην Ελλάδα με 4,2% κατά το 2004, ανακόπτεται από το 2005, αφού ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ κατά το τρέχον έτος θα περιορισθεί στο επίπεδο του 2,9%. Παράλληλα, οι προσδοκίες των επιχειρήσεων και των καταναλωτών, σχετικά με τους ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, είναι πιο απαισιόδοξες, εξαιτίας του περιορισμού της εσωτερικής ζήτησης, που υπήρξε η κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας κατά την τελευταία δεκαετία.

2 **Ο δείκτης πραγματικής σύγκλησης,** δηλαδή ΑΕΠ ανά κάτοικο στην Ελλάδα στο τέλος της περιόδου 1960-2004, ως ποσοστό του αντίστοιχου μέσου δείκτη στην ΕΕ-15, ανέρχεται σε 88% στην Ισπανία, 68%στην Πορτογαλία και 73% στην Ελλάδα.

3 **Η πραγματική σύγκλιση** πραγματοποιήθηκε κυρίως εξαιτίας της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας. Στο τέλος της περιόδου 1960-2005, η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα (υπολογισμένη ανά απασχολούμενο) ανερχόταν περίπου στο 90% του μέσου όρου της ΕΕ-15, σε σύγκριση με την Ισπανία που έχει προσεγγίσει το επίπεδο του 95% και την Πορτογαλία που έχει προσεγγίσει το επίπεδο του 60% περίπου του μέσου όρου της ΕΕ-15.

4 **Οι πραγματικοί μισθοί στην Ελλάδα** αυξάνονται με ρυθμούς που υπολείπονται των αντίστοιχων ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, έτσι ώστε τελικά το πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος να παρουσιάζει μακροχρόνια πτωτική πορεία. Η πτώση αυτή δημιουργεί μεγάλα περιθώρια κέρδους στις επιχειρήσεις και είναι ο ουσιαστικότερος λόγος της ανόδου της κερδοφορίας στην Ελλάδα μετά το 1990.

5 **Οι προβλέψεις κατά το 2005 στην Ελλάδα** εκτιμούν ότι με ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ κατά 2,9% και αύξηση της έντασης κεφαλαίου κατά 2,5%, η απασχόληση αναμένεται να αυξηθεί κατά 0,7% και η παραγωγικότητα της εργασίας κατά 2,1%.

6 **Οι επενδύσεις σε μηχανικό εξοπλισμό** αυξήθηκαν στην Ελλάδα κατά την τελευταία τετραετία, με μέσο ετήσιο ρυθμό 8,8%, έναντι μείωσης -1,2% στην ΕΕ-15 κατά μέσο όρο, -3,7% στην Πορτογαλία, 0% στην Ισπανία, -0,7% στην Ιρλανδία και προβλέπεται, κατά το 2005-2006 περαιτέρω επιβράδυνση (4% ετησίως). Η αύξηση στην Ελλάδα το 2004 ήταν +5,8% και -1,0% στην Ιταλία. Εξάλλου, η υπεροχή αυτή της ελληνικής οικονομίας σε επενδύσεις σε μηχανικό εξοπλισμό εξηγεί, σε μεγάλο βαθμό, την ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας έναντι των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7 **Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα** παραμένει υψηλότερος από τον μέσο όρο της ΕΕ-15, εξαιτίας της υπερβάλλουσας ζήτησης σε περισσότερους κλάδους παραγωγής, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται μικρός βαθμός ανταγωνισμού σε μία σειρά αγορών προϊόντων που επιτρέπει στις επιχειρήσεις να αυξάνουν τις τιμές τους ανεξάρτητα και περισσότερο από την αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αυξάνουν σημαντικά τα

περιθώρια κέρδους. Κατά τα αμέσως επόμενα έτη, καθώς θα επιβραδύνεται η ζήτηση και θα μειώνεται η απόσταση του ΑΕΠ από την μακροχρόνια τάση του, οι πληθωριστικές πιέσεις πιθανότατα να περιορισθούν εφόσον συνεχισθεί η επιβράδυνση της εσωτερικής ζήτησης και εφόσον η φορολογική πολιτική και οι αυξήσεις της τιμής του πετρελαίου δεν συμβάλουν σε πρόκληση αλυσιδωτών αυξήσεων των τιμών των προϊόντων και των υπηρεσιών.

8 **Η κινητήρια δύναμη** της ελληνικής οικονομίας το 2004 ήταν η αύξηση της εγχώριας ζήτησης, η οποία αυξήθηκε κατά 4,2%. Κατά το 2005-2006 αναμένεται να παρουσιάσει σε σημαντική επιβράδυνση σε 2,2%-3,0% ετησίως. Εξάλλου, οι καλύτερες επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας σε μία σειρά μεγεθών (ΑΕΠ, παραγωγικότητα εργασίας, επενδύσεις παγίου κεφαλαίου) αποδίδονται στην ταχύτερη άνοδο της ζήτησης στην Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

9 **Η επιδείνωση του δημόσιου ελλείμματος** σχετίζεται, τόσο με την εξέλιξη των εσόδων, όσο και των δαπανών του δημοσίου. Οι μεν δαπάνες του δημοσίου ακολούθησαν ανοδική τάση από το 1999, τα δε έσοδα του δημοσίου ακολουθούν πτωτική τάση από το 2001. Από το 1990 άρχισε πορεία μείωσης των ελλειμμάτων που οδήγησε από το 1994 στην δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων, τα οποία αυξανόμενα προσέγγισαν το ανώτερο σημείο τους (+5% του ΑΕΠ) το 1999. Το πρωτογενές αυτό πλεόνασμα σταδιακά μειώθηκε και το 2004, συμπεριλαμβανομένων των τόκων, διαμορφώθηκε ένα σημαντικού μεγέθους συνολικό έλλειμμα της τάξης του -6,7%. Το δημόσιο έλλειμμα διευρύνει παραπέρα το δημόσιο χρέος (112.1% του ΑΕΠ, 2005) απορροφά το 66% των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού και 58.3% των δαπανών του και χρηματοδοτείται η αποπληρωμή του δανεισμού του με φόρους που ανέρχονται στο 25% του ΑΕΠ. Η μεταφορά πόρων από τους φορολογούμενους στους δανειστές του δημόσιου χρέους έχει διαμορφώσει στην Ελλάδα ένα επιπλέον θύλακα ανισοκατανομής του εισοδήματος σε βάρος των μισθωτών.

10 **Οι μέσες πραγματικές αποδοχές** των εργαζομένων στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας, κατά το 2003-2004, παρέμειναν ουσιαστικά στάσιμες (η αθροιστική αύξηση ανέρχεται σε 0,4%), επομένως οι επιχειρήσεις ιδιοποιήθηκαν ολόκληρο το όφελος από την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (αθροιστική αύξηση περίπου 5%). Στο σύνολο της πενταετίας 2000-2004, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πραγματικούς όρους μειώθηκε κατά 12,4%.

11 **Ένας βασικός δείκτης ανισότητας** είναι ο λόγος του εισοδήματος των 20% περισσότερο εύπορων προς το εισόδημα των 20% λιγότερο εύπορων. Η Ελλάδα διακρίνεται για τις οικονομικές της ανισότητες. Το εισόδημα των 20% περισσότερο εύπορων ελλήνων είναι περίπου 6 φορές υψηλότερο από το εισόδημα των 20% λιγότερο εύπορων ελλήνων. Υψηλότερη ανισότητα παρουσιάζει μόνον η Πορτογαλία. Όλες οι άλλες χώρες της διεύρυνσης παρουσιάζουν μικρότερες ανισότητες από την Ελλάδα.

12 **Οι μέσες μηνιαίες αποδοχές** στην Ελλάδα το 2004 ανέρχονταν σε 1315 ευρώ έναντι 2030 ευρώ κατά μέσο όρο στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

των 15 κρατών-μελών. Το αντίστοιχο μέγεθος στην Πορτογαλία ανερχόταν σε 1066 ευρώ.

13 **Το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Ελλάδα** είναι πλέον το χαμηλότερο στην ΕΕ-15 και μάλιστα σημαντικά μικρότερο από ό,τι στην Πορτογαλία με την οποία οι αυξήσεις στις αποδοχές των μισθωτών ήταν παρόμοιες με αυτή της χώρας μας, η παραγωγικότητα, όμως, της εργασίας στην μεν Ελλάδα αυξήθηκε κατά 28%, στην δε Πορτογαλία κατά 9% περίπου.

14 Η αύξηση των τιμών των εγχωρίων προϊόντων δεν αποδίδεται στις αυξήσεις του κόστους εργασίας, αλλά στην συστηματική αύξηση των περιθωρίων κέρδους που επιβαρύνει διαρκώς την ανταγωνιστικότητα τιμής. Επιπλέον, από την **εξέλιξη της απόδοσης παγίου κεφαλαίου**, αποδεικνύεται ότι η βελτίωση της κερδοφορίας ανάγεται εξ' ολοκλήρου στην διεύρυνση των περιθωρίων κέρδους. Αυτό σημαίνει ότι η αύξηση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου στο σύνολο της οικονομίας, επομένως και της αποτελεσματικότητας με την οποία οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το πάγιο κεφάλαιό τους, ελάχιστα συνέβαλε στην βελτίωση της κερδοφορίας.

15 **Η μείωση των ελληνικών εξαγωγών** προς τις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο σε απόλυτο ύψος, όσο και ως ποσοστό συμμετοχής της αξίας τους στις συνολικές εξαγωγές αποτελεί σαφή ένδειξη μειωμένης ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα, της βιομηχανίας, αφού οι αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι οι πλέον ανταγωνιστικές. Το εμπορικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ κυμαίνεται στο επίπεδο του -9%.

16 **Το νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα** της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας στην ελληνική οικονομία απαιτείται να βασιστεί σε ορισμένες νέες στρατηγικές επιλογές όπως: την μετάβαση στην οικονομία της γνώσης, την ανάπτυξη μίας σύγχρονης κουλτούρας και πρακτικής μάναντζμεντ στις ιδιωτικές επιχειρήσεις και στον δημόσιο τομέα, την συγκρότηση ενός κοινωνικού κεφαλαίου συνεργασίας και την αναβάθμιση της θέσης της εργασίας.

17 Η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης παραγωγικότητας της εργασίας στην Ελλάδα συνέβαλε στην αύξηση της **απασχόλησης** κατά 2,8% το 2004, ενδεχομένως πρόσκαιρα για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών που προέκυψαν από την προετοιμασία και την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Παράλληλα, στο ίδιο έτος σημειώθηκε **αύξηση της ανεργίας** επειδή υπήρξε σημαντικότερη αύξηση της προσφοράς εργασίας. Κατά το 2005, η αναμενόμενη αύξηση της απασχόλησης στην Ελλάδα θα ανέρχεται σε 0,6% ως αποτέλεσμα της επιβράδυνσης του ΑΕΠ. Στην Ε.Ε-15 το 2005 αναμένεται να υπάρξει αύξηση της απασχόλησης μεταξύ 0,2% και 0,8%, με εξαίρεση την Ισπανία (+2,1%) και την Ιρλανδία (+1,8%).

18 **Η προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ)** στην Ελλάδα, κινείται σε χαμηλά επίπεδα, κυρίως λόγω του μεγέθους της αγοράς, της γεωγραφικής θέσης, της χαμηλής εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, του επιπέδου των υποδομών και των δικτύων, της γραφειοκρατίας και της αναποτελεσματικότητας των χρηματοοικονομικών και των φορολογικών κινήτρων. Παράλληλα, η μείωση του κόστους εργασίας, η μείωση της φορολογίας για την προσέλκυση

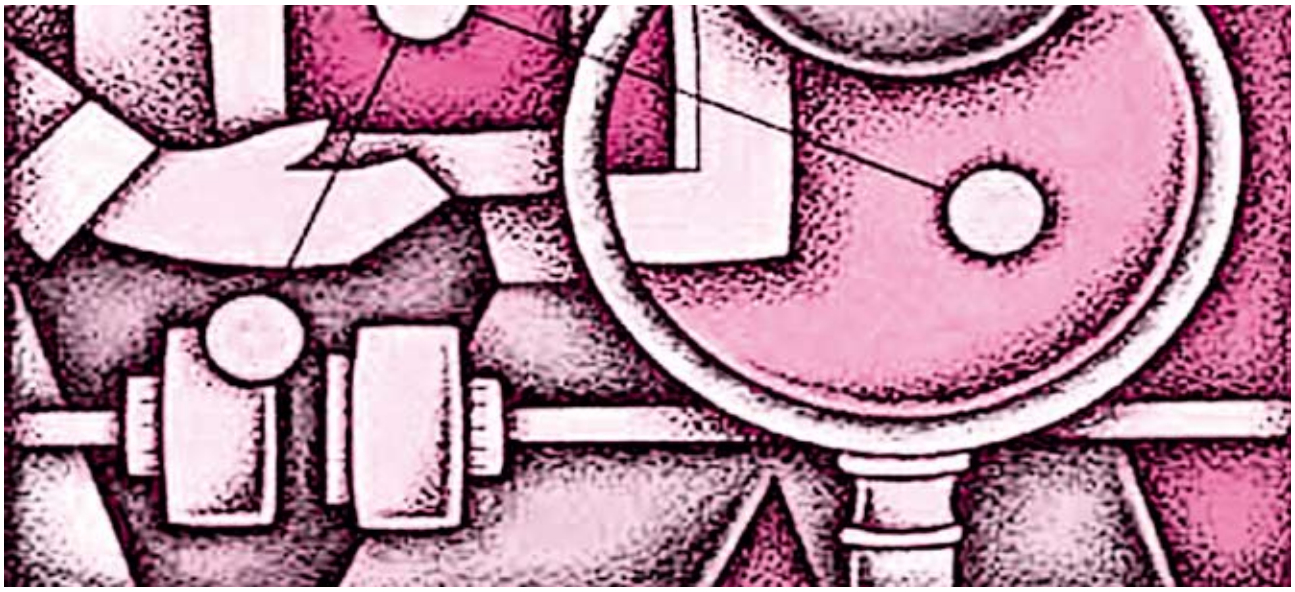

ΑΞΕ και τα ειδικά φορολογικά κίνητρα επηρεάζουν ελάχιστα της αποφάσεις των ξένων επενδυτών. Έτσι, στην κατεύθυνση να συμβάλλουν στον βαθμό που τις αφορά ΑΞΕ, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, στην ανάπτυξη του τεχνολογικού επιπέδου της χώρας, στην αύξηση της απασχόλησης και στην προώθηση της ανάκαμψης της οικονομίας, να χρησιμοποιηθούν οι πόροι για την ενδυνάμωση της διαρθρωτικής ελκυστικότητας (π.χ. δημιουργία ολοκληρωμένων συμπλεγμάτων, ανάπτυξη των επενδύσεων των τοπικών επιχειρήσεων, κλαδική και γεωγραφική εξειδίκευση, ενίσχυση της Έρευνας και Ανάπτυξης και της εισαγωγής νέας τεχνολογίας, αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού κ.λ.π.)

19 **Η διεξαγωγή συγχωνεύσεων και εξαγορών** έχει σοβαρές επιπτώσεις στις εργασιακές σχέσεις, τόσο σε επίπεδο απασχόλησης, όσο και στη διαμόρφωση των όρων και των εργασιακών συνθηκών. Στην Ελλάδα έχει ήδη συντελεσθεί σε σημαντικό βαθμό η κάθετη ή συμπληρωματική συγκέντρωση πολλών επιχειρήσεων (π.χ. παραγωγή και εμπορία ηλεκτρικών ειδών και πληροφορικής, παραγωγή και εμπορία τροφίμων, συμμετοχή τραπεζών σε συμπληρωματικές υπηρεσίες) οι οποίες διαμέσου των θυγατρικών ή ελεγχόμενων επιχειρήσεών τους, πραγματοποιούν έντονη συγχωνευτική δραστηριότητα σε επιμέρους κλάδους.

20 **Οι ποσοτικές και αναλογιστικές προσεγγίσεις** για το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ αποδεικνύουν ότι το κοινωνικο-ασφαλιστικό σύστημα πάσχει από εγγενή, πλέον, έντονη παθογένεια που δημιουργήθηκε, βασικά, από την κατασπατάληση των αποθεματικών του με υπαιτιότητα του ίδιου του κράτους. Επίσης, το πρόβλημα της εισφοροδιαφυγής και κατά συνέπεια της μειωμένης εισπραξιμότητας των ασφαλιστικών εισφορών αποδεικνύεται ως σοβαρό πρόβλημα και αναδεικνύεται η αναγκαιότητα αποτελεσματικής αντιμετώπισής του. Τέλος, αποδεικνύεται ότι σε κάθε αύξηση του μέσου πραγματικού ορίου συνταξιοδότησης κατά ένα ημερολογιακό έτος, ο χρόνος μακροχρόνιας βιωσιμότητας του συστήματος επιμηκύνεται κατά μερικούς μήνες.

Οι μεταβολές και οι προοπτικές της αγοράς εργασίας στην Δυτική Μακεδονία

του Γιώργου Κρητικίδη

Εισαγωγή

Οι νέες θεωρητικές απόψεις που επηρεάζουν τον αναπτυξιακό σχεδιασμό, αναφέρονται στον κυρίαρχο ρόλο του ανθρώπινου δυναμικού στην αναπτυξιακή διαδικασία, στην ενίσχυση του ρόλου των ενδογενών δυνατοτήτων, στην αναβάθμιση των ποιοτικών παραγόντων, στην χωροθέτηση των δραστηριοτήτων, στην προστασία του περιβάλλοντος και στον αειφόρο χαρακτήρα της ανάπτυξης.

Ταυτόχρονα γίνεται αντιληπτό ότι οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις πρέπει να προσανατολίζονται όχι μόνο προς την πλευρά της αντιμετώπισης των αναπτυξιακών μειονεκτημάτων των υποβαθμισμένων περιοχών, αλλά κυρίως προς την πλευρά της ανάδειξης και της αξιοποίησης των αναπτυξιακών δυνατοτήτων σε όλες τις περιφέρειες τις περιοχές και τους νομούς της χώρας.

Για την χάραξη της κατάλληλης αναπτυξιακής στρατηγικής απαιτείται η συστηματική καταγραφή της αναπτυξιακής φυσιογνωμίας των περιφερειών / νομών των προβλημάτων και των δυνατοτήτων τους.

Μεθοδολογία - Πηγές

Τα στοιχεία τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την εξέταση της αγοράς εργασίας στην περιφέρεια και στους Νομούς προέρχονται από τους Εθνικούς Λογαριασμούς, την ΕΣΥΕ και τον ΟΑΕΔ, αφορούν δε:

α) το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) για τα έτη 1995 μέχρι 2001,

β) πίνακες των δύο τελευταίων απογραφών του πληθυσμού (1991 και 2001),

γ) τις Έρευνες Εργατικού Δυναμικού 1993-1997 ετήσιες, 1998-2004 Β΄ τριμήνου

Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, ο πληθυσμός στην περιφέρεια ανέρχεται στα 294.317 άτομα, 148.389 άνδρες και 154.928 γυναίκες, αναλογώντας στο 2,7% του πληθυσμού της χώρας, πίνακας 1.

Σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή του 1991, ο πληθυσμός στην περιφέρεια αυξήθηκε πολύ λίγο, περί τα 1.300 άτομα, αύξηση η οποία οφείλεται στην αύξηση των ανδρών καθώς μειώνεται ο αριθμός των γυναικών περί τις 110 γυναίκες. Την εξεταζόμενη περίοδο η ποσοστιαία αύξηση είναι πολύ μικρή όσον αφορά τα δύο φύλα (0,4%), 1,0% για τους άνδρες ενώ οι γυναίκες μειώνονται σε ποσοστό (-0,1%). Ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού της περιφέρειας υπολείπεται έναντι του ρυθμού μεταβολής της χώρας (8,9%).

Πίνακας 1:
Δομή του πληθυσμού στην Περιφέρεια, 1991 & 2001

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ & ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ 2001			
ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
0-14	24.612	23.183	47.795
%	*16,60*	*15,90*	*16,25*
15-64	98.901	93.083	191.984
%	66,65	63,80	65,23
65 & άνω	24.876	29.662	54.538
%	16,75	20,30	18,52
ΣΥΝΟΛΟ	148.389	145.928	294.317
Δείκτης Γήρανσης	101,07	127,95	114,11
Δείκτης Εξάρτησης			52,3

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ & ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ 1991			
ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
0-14	31.003	29.616	60.619
%	21,10	20,30	20,70
15-64	98.995	94.998	193.993
%	67,35	65,05	66,20
65 & άνω	16.981	21.422	38.403
%	11,55	14,65	13,10
ΣΥΝΟΛΟ	146.979	146.036	293.015
Δείκτης Γήρανσης	54,77	72,33	63,35
Δείκτης Εξάρτησης			51,4

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ & ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ 2001-1991			
ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
0-14	-6.391	-6.433	-12.824
%	-20,6	-21,7	-21,2
15-64	-94	-1915	-2.009
%	-2,1	-6,6	-4,3
65 & άνω	7.895	8.240	16.135
%	10,2	9,8	10,0
ΣΥΝΟΛΟ	1.410	-108	1.302
%	1,0	-0,1	0,4

ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ & ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ 2001			
ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
0-14	857.194	803.705	1.660.899
%	15,85	14,55	15,20
15-64	3.738.730	3.707.234	7.445.964
%	69,05	67,15	68,10
65 & άνω	817.502	1.009.732	1.827.237
%	15,10	18,30	16,70
ΣΥΝΟΛΟ	5.413.426	5.520.671	10.934.097
Δείκτης Γήρανσης	95,37	125,63	110,11
Δείκτης Εξάρτησης			46,85

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 1991, 2001, Πίνακες: Πραγματικού Πληθυσμού
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Η μεταβολή στη δομή του πληθυσμού στην περιφέρεια χαρακτηρίζεται από την μεγάλη μείωση του νέου πληθυσμού (0-14 ετών) πάνω από το 1/5 (-21,1%), την μείωση του παραγωγικού πληθυσμού (15-64 ετών) κατά (-4,3%) και την αύξηση κατά 10,0% του γεροντικού πληθυσμού (65 ετών & άνω). Αποτέλεσμα των εν λόγω μεταβολών είναι, η μείωση της αναλογίας του νεανικού πληθυσμού από 19,4% που αντιστοιχούσαν το 1991 σε 15,7% το 2001, η αύξηση της αναλογίας του γεροντικού πληθυσμού από 12,4% σε 18,4% και η μείωση στον παραγωγικό πληθυσμό από 68,2% σε 66,0%.

Οι μεταβολές στην δομή του πληθυσμού της περιφέρειας χαρακτηρίζεται από μικρότερη μείωση του νέου πληθυσμού (0-14 ετών) κατά (-10,0%), την αύξηση λίγο πάνω από το ήμισυ (51,2%) του γεροντικού

πληθυσμού (65 ετών & άνω) και την αύξηση κατά 8,3% του παραγωγικού πληθυσμού (15-64 ετών) αυτής. Αποτέλεσμα των εν λόγω μεταβολών είναι, η μείωση της αναλογίας του νεανικού πληθυσμού από 20,70% που αντιστοιχούσαν το 1991 σε 16,25% το 2001, η αύξηση της αναλογίας του γεροντικού πληθυσμού από 13,10% σε 18,52% και η μικρή μείωση της αναλογίας του παραγωγικού πληθυσμού από 66,20% σε 65,23%.

Τόσο ο δείκτης εξάρτησης[1] όσο και δείκτης γήρανσης[2] στην περιφέρεια αυξάνονται το εν λόγω διάστημα, ως αποτέλεσμα αφ ενός της μείωσης της αναλογίας των ηλικιών που ανήκουν στην παραγωγική ηλικία (15-64 ετών) αφ ετέρου της αύξησης των εξαρτημένων ηλικιών (κυρίως των άνω των 65 ετών), πίνακας 1.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι για την περιφέρεια εκτός του προβλήματος της γήρανσης του πληθυσμού, (πρόβλημα και για την Χώρα), η μείωση του παραγωγικού πληθυσμού καθώς και η σε μεγαλύτερο βαθμό μεταβολή στον νεανικό πληθυσμό σε συνδυασμό με την αύξηση στον γεροντικό πληθυσμό, δεν αποτελούν ενθαρρυντικούς παράγοντες για την κοινωνική και την οικονομική ανάπτυξή του.

Ο Πληθυσμός των Αλλοδαπών

Στην περιφέρεια ο αριθμός των αλλοδαπών, όπως προκύπτει από την απογραφή (2001), ανέρχεται στα 8.870 άτομα, (5.129 άνδρες και 3.471 γυναίκες), αποτελώντας το 1,2% του πληθυσμού της περιφέρειας, συμμετοχή πολύ μικρότερη τόσο από την αντίστοιχη του συνόλου της Χώρας (762.191 άτομα και ποσοστό 7,0%), πίνακας 2.

Οι αλλοδαποί που προέρχονται από τις χώρες μέλη της Ε.Ε. ανέρχονται περί τα 340 άτομα αναλογώντας στο 3,8% του συνόλου των αλλοδαπών της περιφέρειας.

Πίνακας 2: Πληθυσμός των αλλοδαπών στην Περιφέρεια

	Δυτική Μακεδονία		
	και τα δύο φύλα	Άνδρες	Γυναίκες
Συνολικός πληθυσμός	294.317	148.389	145.928
Έλληνες	285.447	143.260	142.187
Σύνολο Αλλοδαπών	8.870	5.129	3.741
Αλλοδαποί από χώρες της Ε.Ε.	337	135	202
Αλλοδαποί από χώρες εκτός της Ε.Ε.	8.525	4.991	3.534
ΑΛΛΟΙ μη δυνάμενοι να καταταγούν	8	3	5

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Αντίστοιχα οι αλλοδαποί που προέρχονται από τις υπόλοιπες χώρες οι οποίοι ανέρχονται στα 8.525 άτομα, αναλογούν στο 96,2% του συνόλου των αλλοδαπών της περιφέρειας. Πάνω από ήμισυ των αλλοδαπών που προέρχονται από τις χώρες μέλη της Ε.Ε. είναι γυναίκες (60,0%), ενώ στους αλλοδαπούς από τις υπόλοιπες χώρες οι γυναίκες αναλογούν στο 41,5% αυτών.

1 Ο Δείκτης Εξάρτησης δείχνει το "βάρος που φέρνει ο Ενεργός πληθυσμός σε μία δεδομένη στιγμή". Προσμετράται ως το ποσοστό των ατόμων που δεν ανήκει στις παραγωγικές ηλικίες (κάτω των 15 ετών και άνω των 65 ετών), σε σχέση με τον πληθυσμό των παραγωγικών ηλικιών (μεταξύ 15 και 65 ετών).

2 Ο Δείκτης Γήρανσης δείχνει την Δημογραφική δυναμική του πληθυσμού και προσμετράται ως το ποσοστό του πληθυσμού άνω των 65 ετών σε σχέση με τον πληθυσμό κάτω των 15 ετών. Συνήθως ο Δ.Γ. υπολογίζεται κατά φύλο, ώστε να είναι δυνατή η προσέγγιση των κατά φύλο διαφοροποιήσεων στη διαδικασία γήρανσης.

Ο Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας

Ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας, (από 15 ετών και άνω) ανέρχεται περί τα 242.520 άτομα, ο αριθμός των γυναικών είναι κατά τι μικρότερος των ενώ η αναλογία μεταξύ ανδρών/ γυναικών είναι ίση περίπου, πίνακας 3. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ή το εργατικό δυναμικό, (δηλαδή το σύνολο των απασχολουμένων και των ανέργων) στο νομό ανέρχεται περί τα 112.160 άτομα, από τα οποία εργάζονται το 83,8% περίπου (93.980 άτομα) ενώ το υπόλοιπο 16,2% είναι άνεργοι.

Πίνακας 3: Οικονομικά Ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός στην Περιφέρεια, ανά Νομό και φύλο, 2001.

Φύλο Ομάδες ηλικιών	Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας >=15 ετών	Οικονομικώς ενεργοί						Οικονομικώς μη ενεργοί
		Σύνολο (Εργατικό Δυναμικό)	Απασχολούμενοι	Άνεργοι				
				Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"	Έχουν εργαστεί στο παρελθόν	Ποσοστό Ανεργίας	
και τα δύο φύλα	1+5	1	2	3	4	3-4	3/1	5
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	**246.522**	**112.162**	**93.979**	**18.183**	**9.190**	**8.993**	**16,2%**	
Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	28.177	12.157	10.497	1.660	1.122	538	13,7%	16.020
Ν. ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	45.437	22.486	17.188	5.298	1.997	3.301	23,6%	22.951
Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ	127.768	57.033	48.501	8.532	4.430	4.102	15,0%	70.735
Ν. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	45.140	20.486	17.793	2.693	1.641	1.052	13,1%	24.654
Άνδρες	**1+5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**3-4**	**3/1**	**5**
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	**123.777**	**74.034**	**63.391**	**10.643**	**4.702**	**5.941**	**14,4%**	**49.743**
Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	14.060	7.755	6.750	1.005	615	390	13,0%	6.305
Ν. ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	23.203	14.280	11.468	2.812	911	1.901	19,7%	8.923
Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ	63.574	38.348	33.176	5.172	2.211	2.961	13,5%	25.226
Ν. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	22.940	13.651	11.997	1.654	965	689	12,1%	9.289
Γυναίκες	**1+5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**3-4**	**3/1**	**5**
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	**122.745**	**38.128**	**30.588**	**7.540**	**4.488**	**3.052**	**19,8%**	**84.617**
Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	14.117	4.402	3.747	655	507	148	14,9%	9.715
Ν. ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	22.234	8.206	5.720	2.486	1.086	1.400	30,3%	14.028
Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ	64.194	18.685	15.325	3.360	2.219	1.141	18,0%	45.509
Ν. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	22.200	6.835	5.796	1.039	676	363	15,2%	15.365

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Οι αναλογίες ανδρών γυναικών στην περιφέρεια διαμορφώνονται σε 66,0%/34,0% για το εργατικό δυναμικό, για την απασχόληση σε 67,5%/32,5%, για τους ανέργους σε 58,5%/41,5%, το ποσοστό ανεργίας το οποίο είναι μεγαλύτερο από αυτό της χώρας[3] (11,0%), στους άνδρες διαμορφώνεται στο 14,4% και στις γυναίκες στο 19,2%.

3 Το ποσοστό ανεργίας στο σύνολο της χώρας είναι 11,0% για τα δύο φύλα, 9,6% στους άνδρες και 13,3% για τις γυναίκες.

Ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ανέρχεται περί τα 134.360 άτομα, αποτελεί πάνω από το ήμισυ (54,5%) του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15 ετών και άνω). Το 63,0% του μη ενεργού πληθυσμού το αποτελούν γυναίκες και το 37,0% αποτελείται από άνδρες.

Το ποσοστό ανεργίας σε όλους στους νομούς της περιφέρειας είναι μεγαλύτερο έναντι αυτού της χώρας, (το είναι μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στο Ν. Καστοριάς), ενώ παρόμοια είναι και η εικόνα στην κατά φύλο εξέταση του ποσοστού ανεργίας, πίνακας 3.

Πάνω από το 1/4 του συνολικά μη ενεργού πληθυσμού της περιφέρειας, βρίσκεται ακόμη στην εκπαιδευτική διαδικασία (21,5%), πάνω από το 1/3 είναι αποσυρμένο από την αγορά εργασίας (34,2%), το 23,8% αυτών το οποίο αποτελείται από γυναίκες ασχολείται με την οικογενειακή φροντίδα ενώ σημαντικό ποσοστό περίπου το 1/5, συμμετέχει με μη οικονομικές δραστηριότητες (20,5%).

Σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή η αύξηση του πληθυσμού της περιφέρειας (από 15 ετών και άνω), κατά 16.300 άτομα περίπου, οφείλεται στην αύξηση του ενεργού πληθυσμού (53,1%), καθώς ο μη ενεργός πληθυσμός συμμετέχει στην αύξηση του πληθυσμού κατά 46,9%, ενώ η συμμετοχή των γυναικών στην μεταβολή του πληθυσμού είναι 38,8% έναντι 51,2% της συμμετοχής των ανδρών. Στους άνδρες η αύξηση του πληθυσμού οφείλεται στην αύξηση των μη οικονομικά ενεργών καθώς μειώνεται το εργατικό δυναμικό αυτών, ενώ αντίθετα στις γυναίκες η αύξηση του πληθυσμού οφείλεται στην αύξηση του εργατικού δυναμικού καθώς μειώνεται ο μη ενεργός πληθυσμός αυτών, πίνακας 4.

Πίνακας 4:
Οι μεταβολές στον Οικονομικά ενεργό και μη ενεργό πληθυσμό στην Περιφέρεια, 1991-2001

Φύλο Ομάδες ηλικιών	Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας >=15 ετών	Οικονομικώς ενεργοί					Οικονομικώς μη ενεργοί
		Σύνολο (Εργατικό Δυναμικό)	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			
				Σύνολο	Από αυτούς "νέοι"	Έχουν εργαστεί στο παρελθόν	
	1+5	1	2	3	4	3-4	5
Δυτική Μακεδονία							
και τα δύο φύλα	16.311	8.664	3.237	5.427	2.546	2.881	7.647
Άνδρες	9.985	-2.975	-5.397	2.422	992	1.430	12.960
Γυναίκες	6.326	11.639	8.634	3.005	1.554	1.451	-5.313
Σύνολο Χώρας							
και τα δύο φύλα	1.093.445	737.410	540.038	197.372	76.760	120.612	356.035
Άνδρες	620.468	233.565	120.090	113.475	55.356	58.119	386.903
Γυναίκες	472.977	503.845	419.948	83.897	21.404	62.493	-30.868

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 1991, 2001, Πίνακες: Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός.
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Η αύξηση του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας, οφείλεται σε αύξηση των ανέργων έναντι αυτής της απασχόλησης (53,1% έναντι 46,9%).

Η μείωση του εργατικού δυναμικού των ανδρών οφείλεται στην μείωση των απασχολούμενων ενώ αυξάνονται οι άνεργοι άνδρες, ενώ στις γυναίκες όπου αυξάνο-

νται και οι δύο αυτές κατηγορίες του εργατικού δυναμικού περί τα 3/4 οφείλεται στην αύξηση των απασχολούμενων γυναικών (74,2%),.

Στην αύξηση των ανέργων της περιφέρειας, η συμμετοχή όσων έχουν εργαστεί στο παρελθόν είναι μεγαλύτερη που έναντι των νεοεισερχόμενων ανέργων (53,1% έναντι 46,9%), στους άνδρες η συμμετοχή των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν είναι ακόμη μεγαλύτερη (59,0% έναντι 41,0%), ενώ στις γυναίκες αυξημένη είναι η συμμετοχή των νεοεισερχόμενων ανέργων (51,7% έναντι 48,3%).

Η αναλογία ανδρών/γυναικών στις μεταβολές τόσο για το σύνολο των ανέργων όσο και για τους νεοεισερχόμενους είναι μεγαλύτερη στις γυναίκες (55,4% και 61,0% ανά κατηγορία ανέργων), ενώ στους ανέργους που έχουν εργαστεί στο παρελθόν τα δύο φύλα μοιράζονται περίπου την αύξηση, στο 50,4% αναλογεί η αύξηση στις γυναίκες.

Οι νέοι ηλικίας μέχρι 29 ετών της περιφέρειας αντιστοιχούν στο 1/4 του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (24,6%), στο 23,2% του μη ενεργού πληθυσμού και στο 26,1% του εργατικού δυναμικού. Επίσης αντιστοιχούν στο 21,1% των απασχολούμενων, στο 52,1% των ανέργων, στο 76,4% των νεοεισερχόμενων ανέργων και στο 27,2% των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν. Αποτέλεσμα των παραπάνω διαφοροποιήσεων είναι οι νέοι να έχουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας, περί το 1/3 του εργατικού δυναμικού αυτών (32,3%), ενώ στις γυναίκες είναι υψηλότερο 35,1%.

Ο πληθυσμός των νέων μέχρι 29 ετών στην διάρκεια των δύο απογραφών μειώθηκε κατά 540 άτομα, μείωση που οφείλεται στην μεταβολή του εργατικού δυναμικού μη ενεργού πληθυσμού καθώς μη ενεργός πληθυσμός των νέων αυξήθηκε κατά 300 άτομα. Αντίθετα στην ηλικιακή ομάδα άνω των 30 ετών η αύξηση του πληθυσμού περί τα 16.850 άτομα οφείλεται πάνω από το ήμισυ στην μεταβολή του εργατικού δυναμικού έναντι αυτής του μη ενεργού πληθυσμού (56,4% έναντι 43,6%).

Στους νέους η μείωση του εργατικού δυναμικού οφείλεται σε μείωση της απασχόλησης, καθώς αυξάνονται αποκλειστικά οι νεοεισερχόμενοι άνεργοι, ενώ στους άνω των 30 ετών η αύξηση του εργατικού δυναμικού οφείλεται πάνω από το ήμισυ σε αύξηση των ανέργων (52,8%), εκ των οποίων πάνω από τα 2/3 είναι άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν.

Επίπεδο Εκπαίδευσης

Περί τα 2/3 του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στην περιφέρεια έχει χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, (μέχρι γυμνάσιο 62,8%), το 27,8% δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τριτοβάθμια εκπαίδευση το 9,4% του πληθυσμού, οι άνδρες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό από το μέσο, κυρίως στην δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι γυναίκες μεγαλύτερο του μέσου στην εκπαιδευτική βαθμίδα μέχρι το γυμνάσιο, πίνακας 5.

Πίνακας 5:
Επίπεδο εκπαίδευσης και φύλο στην Περιφέρεια, 2001

	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας (>=15 ετών)	**246.522**	**123.777**	**122.745**
Γυμνάσιο, Πρωτοβάθμια και καθόλου σχολείο	154.898	73.360	81.538
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	68.466	38.193	30.273
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	23.158	12.224	10.934
Εργατικό Δυναμικό	**112.162**	**74.034**	**38.128**
Γυμνάσιο, Πρωτοβάθμια και καθόλου σχολείο	50.198	34.937	15.261
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	42.649	28.631	14.018
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	19.315	10.466	8.849

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού το 44,8% της περιφέρειας έχει χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, πάνω από το 1/3 σε άνδρες και γυναίκες έχει δευτεροβάθμια εκπαίδευση (38,0%) και το 14,1% του εργατικού δυναμικού τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μεταξύ των δύο φύλων οι άνδρες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό στην εκπαιδευτική βαθμίδα μέχρι το γυμνάσιο και οι γυναίκες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, (47,2% και 23,2% αντίστοιχα ανά φύλο).

Περί το 84,0% του πληθυσμού της περιφέρειας με τριτοβάθμια εκπαίδευση συμμετέχει στο εργατικό δυναμικό αυτής, η συμμετοχή του πληθυσμού με δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο εργατικό δυναμικό πλησιάζει τα 2/3 (62,3%), ενώ η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό του πληθυσμού με εκπαιδευτική βαθμίδα μέχρι το γυμνάσιο μειώνεται στο 1/3 (32,4%) αυτών.

Απασχόληση

Η απασχόληση στην περιφέρεια ανέρχεται στα 93.979 άτομα, 63.391 άνδρες και 24.748 γυναίκες. Ο τομέας των υπηρεσιών συμμετέχει στην απασχόληση της περιφέρειας με ποσοστό 48,1%, ο δευτερογενής τομέας με ποσοστό 29,6%, ο πρωτογενής τομέας με ποσοστό 19,2% ενώ τέλος το υπόλοιπο 3,1% δεν δήλωσε ή δήλωσε ασαφώς τον κλάδο δραστηριότητας. Η απασχόληση των ανδρών συγκεντρώνεται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών και τον δευτερογενή τομέα και λιγότερο στον πρωτογενή, (41,1%, 39,0% και 16,5% αντίστοιχα ανά τομέα), ενώ των γυναικών συγκεντρώνεται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών και τον πρωτογενή τομέα και λιγότερο στον δευτερογενή (62,5%, 24,9% και 10,0% αντίστοιχα ανά τομέα), πίνακας 6.

Η δομή της απασχόλησης στην περιφέρεια χαρακτηρίζεται από το μεγάλο ποσοστό της κατηγορίας των μισθωτών (58,4%), οι αυτοαπασχολούμενοι αποτελούν λίγο πάνω από το 1/5 των απασχολούμενων (21,6%), ως εργοδότες απασχολείται το 13,1% ενώ ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μελών απασχολείται το 6,9%, πίνακας 6.

Πίνακας 6.
Απασχολούμενοι στην Περιφέρεια, κατά τομέα και φύλο, 2001

Φύλο Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ - 91)	Σύνολο	Θέση στο επάγγελμα			
		Εργοδότες	Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	Μισθωτοί	Συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη νοικοκυριού
	1	2	3	4	5
και τα δύο φύλα	**93.979**	**12.305**	**20.319**	**54.847**	**6.508**
Α΄γενής	18.058	765	10.724	1.598	4.971
Β΄γενής	27.808	2.786	4.108	20.363	551
Γ΄γενής	45.182	8.527	5.006	30.724	925
Δεν δήλωσαν κλάδο	2.931	227	481	2.162	61
Άνδρες	**63.391**	**8.914**	**15.600**	**37.635**	**1.242**
Α΄γενής	10.452	556	7.919	1.437	540
Β΄γενής	24.748	2.538	3.789	18.124	297
Γ΄γενής	26.061	5.654	3.530	16.494	383
Δεν δήλωσαν κλάδο	2.130	166	362	1.580	22
Γυναίκες	**30.588**	**3.391**	**4.719**	**17.212**	**5.266**
Α΄γενής	7.606	209	2.805	161	4.431
Β΄γενής	3.060	248	319	2.239	254
Γ΄γενής	19.121	2.873	1.476	14.230	542
Δεν δήλωσαν κλάδο	801	61	119	582	39

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001 Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Σημαντικό μέρος των κατηγοριών των αυτοαπασχολούμενων και των βοηθών (52,8% και 76,5% αντίστοιχα) προέρχεται από τον πρωτογενή τομέα.

Στον κλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου κλπ, βρίσκεται συγκεντρωμένο το 40,3% των εργοδοτών ενώ σε 17,0% ανέρχεται η συμμετοχή των εργοδοτών στα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια.

Πάνω από το 1/10 των εργοδοτών και των αυτοαπασχολούμενων καθώς και περί το 1/10 των μισθωτών προέρχεται από τον κλάδο της βιομηχανίας, (15,7% 12,1% και 9,4% αντίστοιχα). Στην κατηγορία των μισθωτών σημαντικά ποσοστά (περίπου από 11,0%), προέρχονται από τους κλάδους του Β΄γενή τομέα (ηλεκτρισμός κλπ και κατασκευές), στην δημόσια διοίκηση και στην εκπαίδευση αναλογεί το 13,5% και το 11,3% αντίστοιχα των μισθωτών ενώ στο κλάδο του εμπορίου οι μισθωτοί αναλογούν στο 8,4% αυτών.

Στους άνδρες η συμμετοχή σε όλες τις κατηγορίες των απασχολούμενων, με εξαίρεση τα συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη είναι μεγαλύτερη έναντι των αντίστοιχων μέσων της περιφέρειας, ενώ των γυναικών είναι πολύ μεγαλύτερη στα συμβοηθούντα μέλη (17,2% της γυναικείας απασχόλησης της περιφέρειας). Οι γυναίκες αποτελούν το πάνω από το 1/4 των εργοδοτών (27,6%), περί το 1/4 των αυτοαπασχολούμενων (23,2%), το 31,4% των μισθωτών και το 81,0% των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών.

Οι κατηγορίες οι οποίες αυξάνονται την δεκαετία στην περιφέρεια είναι αυτές των μισθωτών και των εργοδοτών κατά 11.000 και 5.720 άτομα αντίστοιχα, ενώ μειώσεις έχουν οι υπόλοιπες κατηγορίες κυρίως οι αυτοαπασχολούμενοι κατά 13.200 άτομα και ειδικότερα οι άνδρες, πίνακας 7.

Πίνακας 7.
Μεταβολές της Απασχόλησης κατά τομέα και φύλο, 1991-2001

Φύλο Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ - 91)	Σύνολο	Θέση στο επάγγελμα				
		Εργοδότες	Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	Μισθωτοί	Συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη νοικοκυριού	Δεν δήλωσαν θέση
	1	2	3	4	5	6
και τα δύο φύλα	**3.113**	**5.721**	**-13.196**	**11.007**	**218**	**-637**
Α΄γενής	-4.037	-214	-5.708	1.198	687	0
Β΄γενής	-3.652	90	-3.199	-115	-428	0
Γ΄γενής	10.311	5.675	-4.589	9.309	-84	0
Δεν δήλωσαν κλάδο	491	170	300	615	43	-637
Άνδρες	**-5.495**	**3.172**	**-11.729**	**5.061**	**-1.514**	**-485**
Α΄γενής	-5.842	-289	-5.329	1.082	-1.306	0
Β΄γενής	-2.877	-10	-2.796	85	-156	0
Γ΄γενής	2.944	3.355	-3.820	3.474	-65	0
Δεν δήλωσαν κλάδο	280	116	216	420	13	-485
Γυναίκες	**8.608**	**2.549**	**-1.467**	**5.946**	**1.732**	**-152**
Α΄γενής	1.805	75	-379	116	1.993	0
Β΄γενής	-775	100	-403	-200	-272	0
Γ΄γενής	7.367	2.320	-769	5.835	-19	0
Δεν δήλωσαν κλάδο	211	54	84	195	30	-152

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 1991, 2001 Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Η μείωση της απασχόλησης των ανδρών στην περιφέρεια προέρχεται και από την μείωση των συμβοηθούντων μελών ενώ στην αύξηση της γυναικείας απασχόλησης συμμετέχουν όλες οι κατηγορίες με εξαίρεση των αυτοαπασχολούμενων που μειώθηκε περί τα 1.470 άτομα.

Η περιφέρεια παρουσιάζει μεγάλη συγκέντρωση της απασχόλησης[4] στα παρακάτω επαγγέλματα κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας:

- Των ειδικευμένων γεωργών στον κλάδο της γεωργίας σε ποσοστό 18,0% της συνολικής απασχόλησης.
- Στους ειδικευμένους τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα στους κλάδους της βιομηχανίας και των κατασκευών με ποσοστά 7,4% και 6,0% αντίστοιχα.
- Στους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών στον κλάδο του εμπορίου με ποσοστό 4,0%, ενώ οι κλάδοι της δημόσιας διοίκησης και των ξενοδοχείων-εστιατορίων συμμετέχουν με ποσοστό 3,2% και 2,4% αντίστοιχα κάθε κλάδος.
- Στα διοικητικά και διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων στους κλάδους του εμπορίου και των ξενοδοχείων-εστιατορίων με ποσοστό 4,6% και 2,0% αντίστοιχα.
- Στα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά και άλλα επαγγέλματα στους κλάδους της εκπαίδευσης, της διαχείρισης της ακίνητης περιουσίας και της υγείας με ποσοστά 6,0%, 1,3% και 1,1% αντίστοιχα κατά κλάδο.
- Στους χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων κλπ μηχανημάτων και εξοπλισμού στους κλάδους των μεταφορών (2,2%), των ορυχείων - λατομείων, του ηλεκτρισμού (από 1,3% για κάθε κλάδο) και της βιομηχανίας και των κατασκευών με ποσοστά 1,1% και 1,2% κατά κλάδο.

Με την χρήση του Συντελεστή Συμμετοχής[5] (QL) η περιφέρεια παρουσιάζει μία εξειδίκευση σε ορισμένους κλάδους και επαγγέλματα ως προς τα αντίστοιχα ου συνόλου της χώρας. Όταν δηλαδή η περιφέρεια συμμετέχει στην απασχόληση του κλάδου/επαγγέλματος με ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό με το οποίο συμμετέχει στη συνολική απασχόληση της χώρας, δηλαδή όταν QLr>1 έχει εξειδίκευση. Η διαβάθμιση της εξειδίκευσης έχει ως εξής: όταν 1,25>QL>1 Ειδίκευση, όταν 2>QL>1,25 Μεγάλη Ειδίκευση και με QL>2 Πολύ Μεγάλη Ειδίκευση.

Πολύ μεγάλη ειδίκευση εντοπίζεται στους ειδικευμένους τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα στους κλάδους των ορυχείων – λατομείων και του ηλεκτρισμού καθώς και στους χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων κλπ μηχανημάτων και εξοπλισμού στους ίδιους κλάδους με επιπρόσθετο τον κλάδο των κατασκευών, ενώ μεγάλη ειδίκευση εντοπίζεται στους ειδικευμένους γεωργούς στον κλάδο της γεωργίας.

4 Ανάλυση της συνολικής απασχόληση στον νομό με βάση την ποσοστιαία κατανομή αυτής στον διπλό πίνακα της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και ατομικά επαγγέλματα από όπου μπορούν να εξαχθούν τα πρώτα συμπεράσματα για την ειδίκευση του νομού.

5 $Q_r = \frac{A_{ir}}{A_{in}} \Big/ \frac{A_r}{A_n}$ όπου A: απασχόληση ι: κλάδος r: περιφέρεια n: χώρα

Χρησιμοποιώντας την μέθοδο της ανάλυσης απόκλισης - συμμετοχής[6] για την απασχόληση κατά τομέα παραγωγής, στο χρονικό διάστημα μεταξύ των δύο απογραφών (1991-2001), οι νομοί της περιφέρειας ταξινομούνται με τη βοήθεια των περιφερειακών τύπων του Boudeville[7] στο τύπο 8, ενώ κατά τομέα παραγωγής ταξινομούνται στον τύπο 7 ως προς τον πρωτογενή τομέα, στον τύπο 8 ως προς τον δευτερογενή τομέα ενώ ως προς τον τριτογενή τομέα στον τύπο 1, πίνακας 8.

Πίνακας 8:
Ταξινόμηση των νομών της Περιφέρειας με βάση των τύπων του Boudeville

ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Συνολική Απασχόληση Μ.Ε.Ρ.Μ. 1991/2001	Τ.Π	Α΄ ΓΕΝΗΣ Μ.Ε.Ρ.Μ. 1991/2001	Τ.Π	Β΄ ΓΕΝΗΣ Μ.Ε.Ρ.Μ. 1991/2001	Τ.Π	Γ΄ ΓΕΝΗΣ Μ.Ε.Ρ.Μ. 1991/2001	Τ.Π
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,34%	8	-2,00%	7	-1,23%	8	2,58%	1
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	-1,17%	8	-1,81%	7	-2,18%	8	-0,25%	6
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	-0,47%	8	0,12%	5	-5,17%	8	3,61%	2
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	0,88%	7	-2,57%	7	-0,28%	7	3,00%	1
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	0,68%	7	-2,66%	7	2,30%	4	2,30%	3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 2001, 1991 Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

6 Η ανάλυση απόκλισης – συμμετοχής είναι ένα από τα βασικά εργαλεία ανάλυσης και προγραμματισμού στην περιφερειακή επιστήμη. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται για την εξήγηση των μορφών της περιφερειακής μεγέθυνσης, τη διάγνωση των περιφερειακών προβλημάτων, το σχεδιασμό της περιφερειακής πολιτικής, την αξιολόγηση της περιφερειακής πολιτικής, την αξιολόγηση της εφαρμοσθείσας περιφερειακής πολιτικής και την επιλογή των μέσων της (Παπαδασκαλόπουλος, 1990, σελ.109). Η μέθοδος αυτή συνίσταται στη διάκριση της μεταβολής ενός δεδομένου μεγέθους, σε μια περιφέρεια, ανάλογα με τα αίτια που προκάλεσαν τη μεταβολή αυτή, κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης χρονικής στιγμής. Θεωρεί, (Καράκος, Κουτρουμανίδης, 1998, σελ. 4), ότι η μεταβολή της απασχόλησης σε ένα νομό – περιφέρεια (χωρική-μονάδα) σε συγκεκριμένη περίοδο εξαρτάται :

1) Από τον ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης σε ολόκληρη τη χώρα ή σε μια ευρύτερη γεωγραφική ενότητα, 2) Την κλαδική διάρθρωση του νομού – περιφέρεια και 3) Την ύπαρξη ευνοϊκών συνθηκών στη περιφέρεια για την ανάπτυξη συγκεκριμένων κλάδων.

7 Ο Boudeville (1966), με βάση το μέγεθος και το πρόσημο της διαφορικής και της ομολογικής συνιστώσας καθόρισε οκτώ τύπους περιοχών:

Περιφερειακός τύπος ΠΤ	Κριτήριο Boudeville	Ρυθμός μεταβολής σε σχέση με τον Μ. Ο.	Που οφείλεται ο χαμηλός ρυθμός αύξησης της απασχόλησης
1	ΟΣ > 0, ΔΣ > 0 & ¦ΟΣ¦ > ¦ΔΣ¦	αναπτύσσονται με ταχύτερο ρυθμό από το μέσο ρυθμό της χώρας	
2	ΟΣ > 0, ΔΣ > 0 & ¦ΟΣ¦ < ¦ΔΣ¦		
3	ΟΣ > 0, ΔΣ < 0 & ¦ΟΣ¦ > ¦ΔΣ¦		
4	ΟΣ < 0, ΔΣ > 0 & ¦ΟΣ¦ < ¦ΔΣ¦		
5	ΟΣ < 0, ΔΣ > 0 & ¦ΟΣ¦ > ¦ΔΣ¦	αναπτύσσονται με μικρότερο ρυθμό από το μέσο ρυθμό της χώρας	5. Δυσμενή κλαδική διάρθρωση
6	ΟΣ > 0, ΔΣ < 0 & ¦ΟΣ¦ < ¦ΔΣ¦		6. Δυσμενείς τοπικοί παράγοντες
7	ΟΣ < 0, ΔΣ < 0 & ¦ΟΣ¦ > ¦ΔΣ¦		7&8. Δυσμενή κλαδική διάρθρωση & Δυσμενείς τοπικοί παράγοντες
8	ΟΣ < 0, ΔΣ < 0 & ¦ΟΣ¦ <¦ ΔΣ¦		

Απασχόληση αλλοδαπών

Ο αριθμός των αλλοδαπών, σύμφωνα με την απογραφή του πληθυσμού του 2001, που απασχολούνται στην περιφέρεια ανέρχεται σε 3.920 άτομα, περί τις 3.060 άνδρες και 860 γυναίκες, δηλαδή απασχολείται το 44,2% των αλλοδαπών που βρίσκονται στην περιφέρεια, και αντίστοιχα το 60,0% των ανδρών και λίγο πάνω από το 1/5 των γυναικών (23,0%), πίνακας 9.

Η συμμετοχή τους στην συνολική απασχόληση της περιφέρειας (4,2%) ξεπερνά την αντίστοιχη αναλογία αυτών στον πληθυσμό (1,2%), ενώ είναι μεγαλύτερη στους άνδρες 4,8% από ότι στις γυναίκες 2,8%.

Η απασχόλησή τους συγκεντρώνεται κυρίως στον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα παραγωγής οι οποίοι τομείς απορροφούν λιγότερο από τα 3/4 των απασχολούμενων αλλοδαπών, ο τριτογενής τομέας απορροφά το 1/4 περίπου της απασχόλησης ενώ το 3,6% δεν δήλωσε ή δήλωσε ασαφώς τον κλάδο απασχόλησης, (32,5%, 24,2% και 27,7% ανά τομέα παραγωγής).

Πίνακας 9:
Η απασχόληση των Αλλοδαπών κατά φύλο και κλάδο στην Περιφέρεια

	και τα δύο φύλα	Άνδρες	Γυναίκες
ΣΥΝΟΛΟ	**3.921**	**3.060**	**861**
Γεωργία, κτηνοτροφία κλπ	1.275	1.071	204
Ορυχεία, λατομεία	16	14	2
Μεταποιητικές βιομηχανίες	348	272	76
Ηλεκτρισμός, φυσικό αέριο, νερό	24	22	2
Κατασκευές	1.171	1.160	11
Εμπόριο, επισκευές Ξενοδοχεία εστιατόρια	420	221	199
Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	76	73	3
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	9	3	6
Λοιπές υπηρεσίες	442	118	324
Δήλωσαν ασαφώς ή δε δήλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	140	106	34

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001 Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Η απασχόληση των ανδρών αλλοδαπών στην περιφέρεια, συγκεντρώνεται κυρίως στους κλάδους της γεωργίας-κτηνοτροφίας κλπ, των κατασκευών, της μεταποιητικής βιομηχανίας και του εμπορίου-ξενοδοχείων & εστιατορίων (35,0%, 38,0% 8,9% και 7,2% ανά κλάδο αντίστοιχα), ενώ στις γυναίκες το 38,0% περίπου απασχολείται στο κλάδο των λοιπών υπηρεσιών και από 1/4 περίπου συμμετέχουν οι κλάδοι της γεωργίας - κτηνοτροφίας κλπ και του εμπορίου - ξενοδοχείων & εστιατορίων, πίνακας 11.

Άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή οι άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν ανέρχονται περί τα 9.000 άτομα, περί τους 5.940 άνδρες και τις 3.050 γυναίκες, αναλογώντας στο 49,2% του συνόλου των ανέργων της περιφέρειας, πίνακας 3.

Το 31,0% των ανέργων έχουν εργαστεί στην βιομηχανία (2.760 άτομα), κυρίως ως

ειδικευμένοι τεχνίτες και ως χειριστές μηχανημάτων αναλογώντας στο 24,7% και το 1,8% αντίστοιχα των ανέργων.

Στον κλάδο των κατασκευών επίσης έχει εργαστεί το 19,2% των ανέργων (περί τα 1.730 άτομα), κυρίως ως ειδικευμένοι τεχνίτες, ως χειριστές μηχανημάτων και ως ανειδίκευτοι εργάτες αναλογώντας στο 13,1%, 2,0% και το 3,3% αντίστοιχα των ανέργων.

Το 9,0% επίσης περίπου των ανέργων προέρχονται από τον κλάδο της γεωργίας κτηνοτροφίας κλπ έχοντας εργαστεί κυρίως ως ειδικευμένοι γεωργοί κλπ αναλογώντας στο 8,1% των ανέργων.

Μεγάλη είναι και η αναλογία των ανέργων που προέρχονται από τους κλάδους του εμπορίου καθώς αναλογούν στο 9,2% των ανέργων, έχοντας εργαστεί κυρίως ως πωλητές, ως διοικητικά ή διευθυντικά στελέχη και ως ειδικευμένοι τεχνίτες (3,9%, 1,6% και 1,8% αντίστοιχα των ανέργων).

Περί το 6,0% των ανέργων προέρχονται από τον κλάδο των ξενοδοχείων εστιατορίων οι οποίοι έχουν εργαστεί κυρίως στην παροχή υπηρεσιών και ως διοικητικά ή διευθυντικά στελέχη (4,1% και 1,2% αντίστοιχα των ανέργων).

Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (2002), η Περιφέρεια παράγει το 2,8% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγεται το 12,5%, στον δευτερογενή το 30,9% και στον τριτογενή τομέα το 56,6% του περιφερειακού (ΑΕΠ), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα είναι 7,0% για τον πρωτογενή τομέα, 22,3% για τον δευτερογενή και 70,6% για τον τριτογενή τομέα.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας υπερβαίνει το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας. Συγκεκριμένα ανέρχεται στο 103,8% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας για το έτος 2002. Η διαχρονική εξέλιξη του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας την περίοδο 1995-2002 διακρίνεται από δύο περιόδους, μία ανοδική μεταξύ των ετών 1996-1998 και μία φθίνουσα από το 1998 μέχρι σήμερα, με εξαίρεση το τελευταίο έτος, παραμένοντας όμως πάνω από το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας, διάγραμμα 1.

Διαχρονικά το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ στους νομούς της περιοχής είναι κάτω από το μέσο εθνικό επίπεδο με εξαίρεση τον Ν. Κοζάνης και του αντίστοιχου της περιφέρειας, ενώ ο Ν. Καστοριάς κατατάσσεται τελευταίος μεταξύ των νομών της περιφέρειας, διάγραμμα 1.

Η μεταβολή που συντελέστηκε στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ την περίοδο 1995-2002 στους νομούς Γρεβενών και Φλώρινας είναι από τις μεγαλύτερες μεταξύ των 51 νομών της χώρας, ενώ η σειρά κατάταξής τους έναντι του έτους αναφοράς μεταβλήθηκε δυσμενώς, μόνο στο νομό Κοζάνης, πίνακας10.

Διάγραμμα 1:
Διαχρονική εξέλιξη του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ στους νομούς της Περιφέρειας της Δυτικής Μακεδονίας

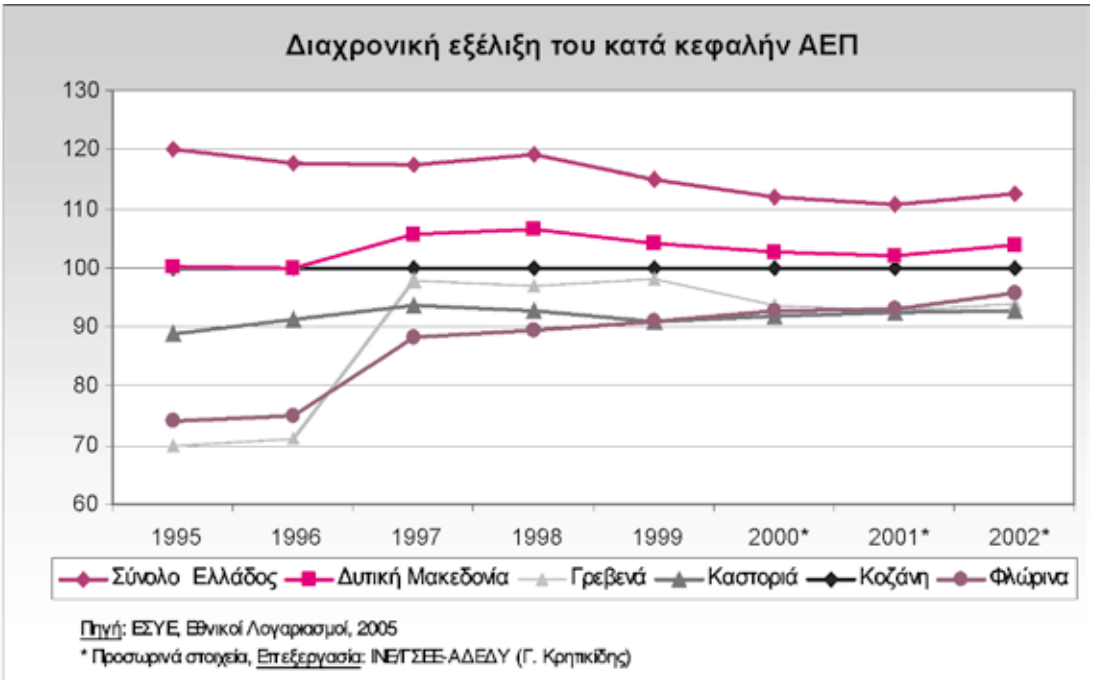

Πίνακας 10:
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ στους νομούς της Περιφέρειας της Δ. Μακεδονίας

Νομοί και Περιφέρεια	1995		2002*		1995-2002	
	ΑΕΠ	ΘΕΣΗ	ΑΕΠ	ΘΕΣΗ	ΜΕΡΜ	ΘΕΣΗ
Δυτική Μακεδονία	7.545	4η	13.367	4η	8,5%	6η
Γρεβενά	5.256	46η	12.102	20η	12,7%	3η
Καστοριά	6.680	26η	11.935	21η	8,6%	23η
Κοζάνη	9.031	2η	14.497	9η	7,0%	37η
Φλώρινα	5.582	42η	12.331	18η	12,0%	4η
Σύνολο Ελλάδος	**7.516**	**-**	**12.878**	**-**	**8,0%**	**-**

Πηγή: Εθνικοί Λογαριασμοί, 2005 Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, οι νομοί της περιφέρειας χαρακτηρίζονται από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας έναντι του μέσου της χώρας. Σε σχέση με την περιφέρεια μόνο ο νομός Καστοριάς έχει μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας ενώ υπολείπονται οι άλλοι νομοί. Σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή, μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας έναντι αυτό της περιφέρειας είχε μόνο ο νομός Κοζάνης, διάγραμμα 2.

Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι κατά πολύ μεγαλύτερο έναντι των ανδρών, ενώ των νέων μέχρι 29 ετών υπερβαίνει τις 10 μονάδες έναντι του μέσου της χώρας, διαγράμματα 3 και 4.

Στην διάρκεια των δύο απογραφών οι μεταβολές που παρατηρούνται είναι οι παρακάτω:

- Η αύξηση του πληθυσμού άνω των 15 ετών της περιφέρειας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό (53,0%) στην αύξηση εργατικού δυναμικού έναντι του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού (47,0%), διάγραμμα 5.

- Η αύξηση του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας οφείλεται κυρίως στην αύξηση των ανέργων, ενώ υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ των νομών. Ενώ οι άνεργοι αυξάνονται σε όλους τους νομούς, (και κυρίως στους νομούς Καστοριάς και Κοζάνης), η απασχόληση αυξάνεται μόνο στους νομούς Κοζάνης και Φλωρίνης, διάγραμμα 6.

- Η αύξηση δε των ανέργων στους νομούς Καστοριάς και Κοζάνης σε μεγάλο βαθμό οφείλεται σε αύξηση των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν, διάγραμμα 7.

Διάγραμμα 2

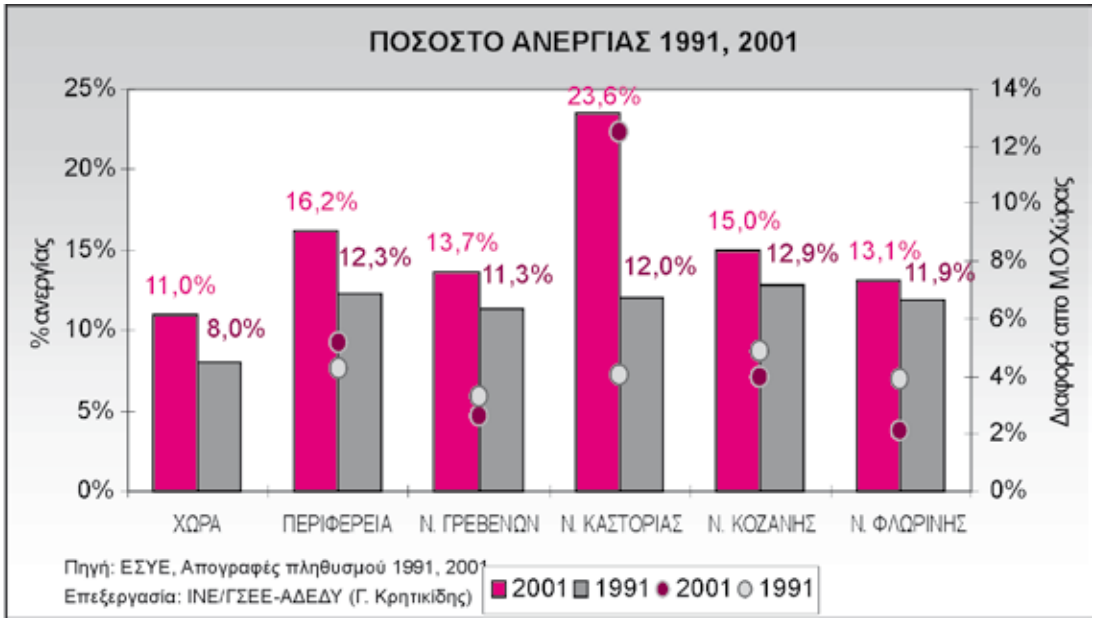

Διάγραμμα 3

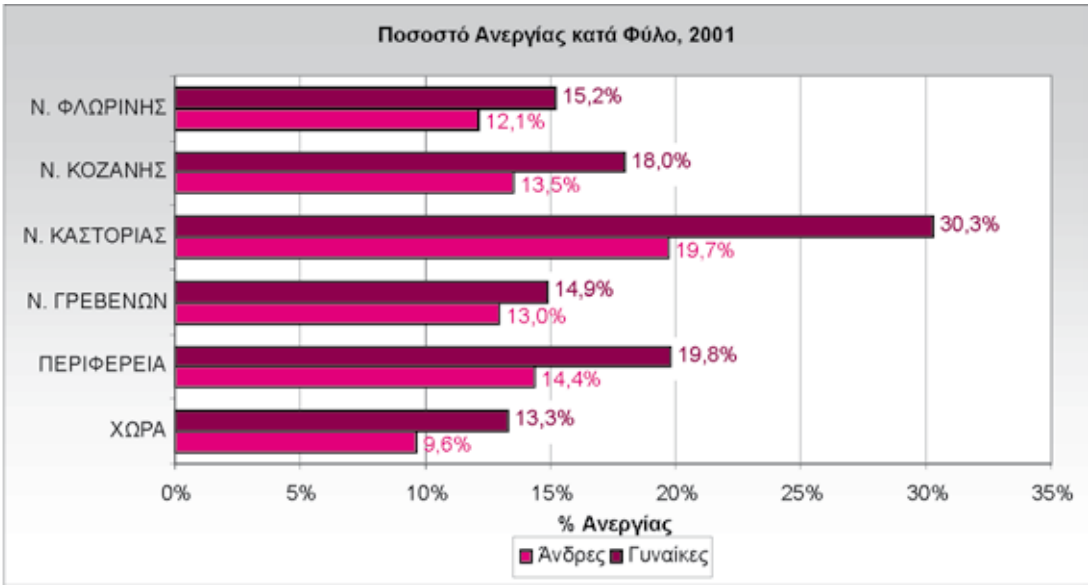

Διάγραμμα 4

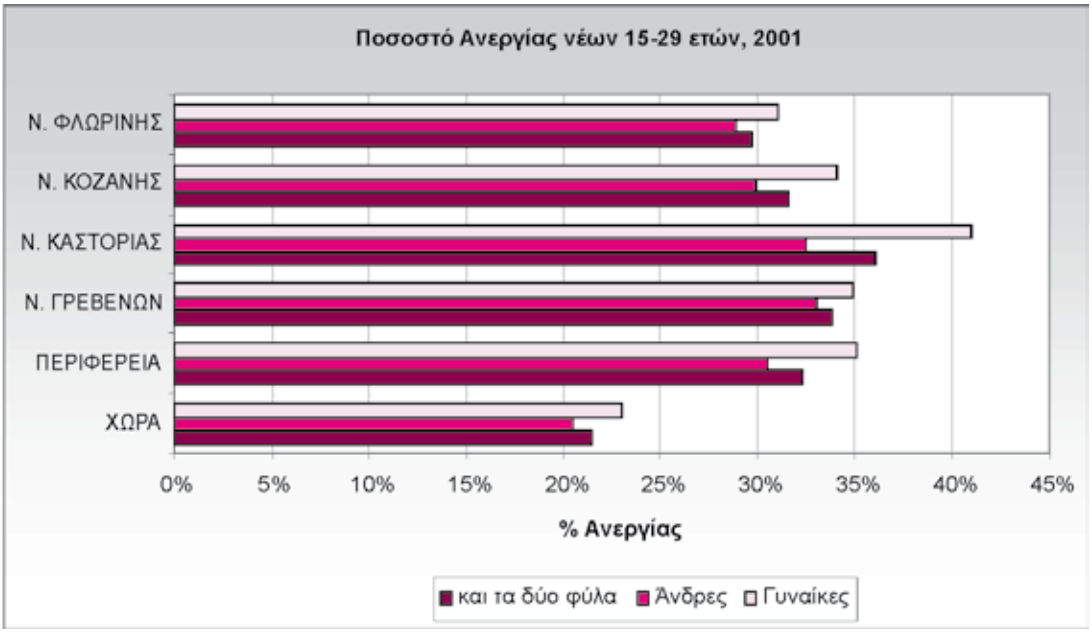

Διάγραμμα 5

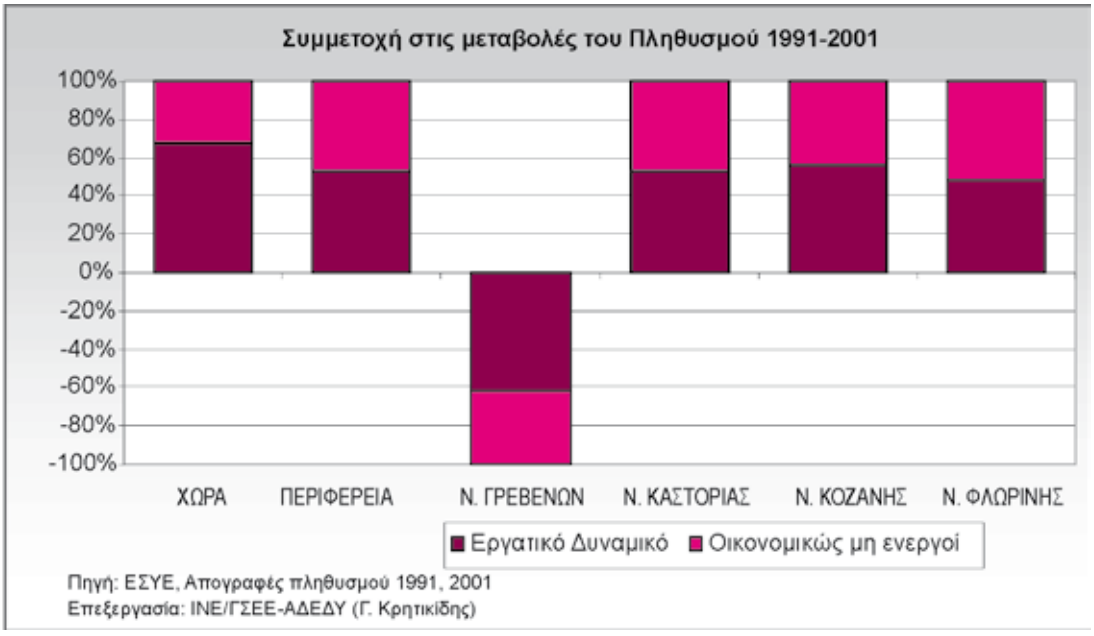

Διάγραμμα 6

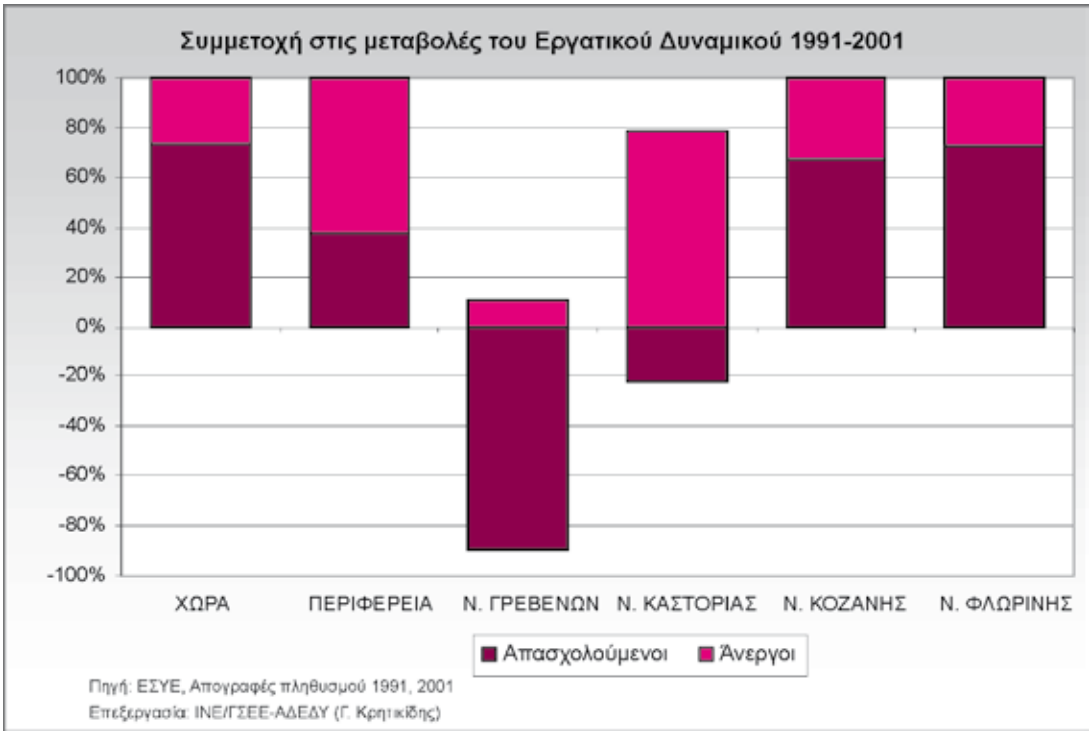

Διάγραμμα 7

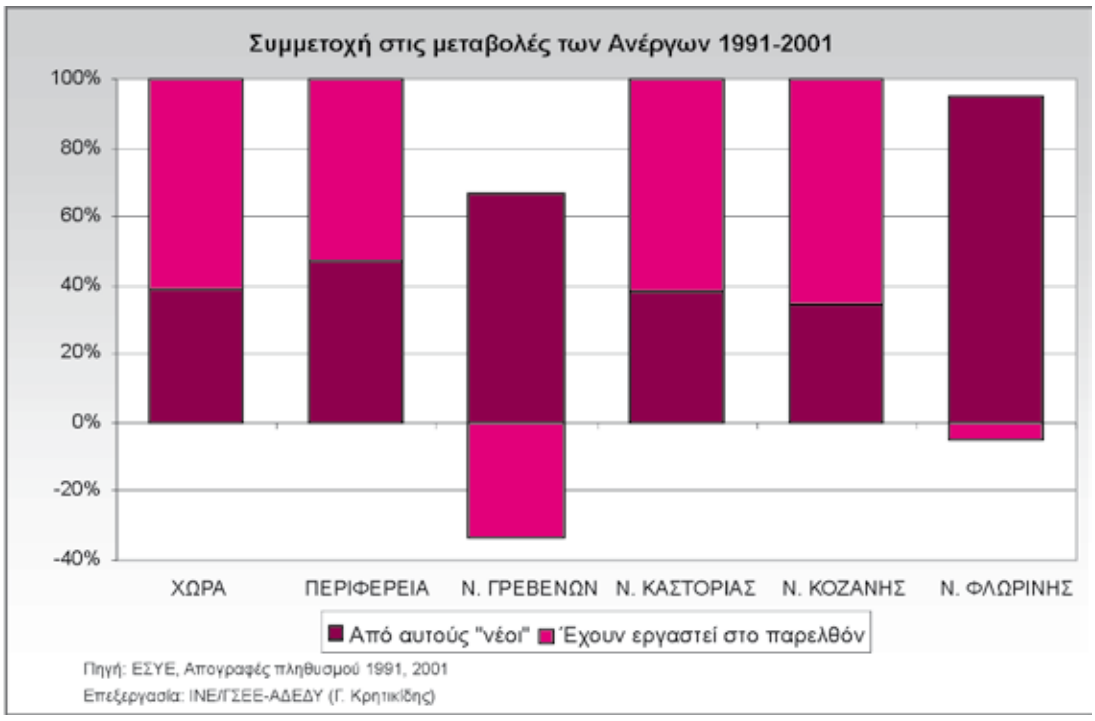

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΜΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Τα στοιχεία τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την εξέταση της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια προέρχονται από την ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού 1993-1997 ετήσιες, 1998-2004 Β΄ τριμήνου.

Ο πληθυσμός ηλικίας πάνω από 15 ετών στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της ΕΣΥΕ ανέρχεται στα 241.777 άτομα, από τα οποία περίπου το ήμισυ είναι γυναίκες (50,3% ή 121.705 άτομα).[8]

Περίπου το ήμισυ του πληθυσμού είναι μη ενεργό (49,7% ή 120.050 άτομα), ενώ οι γυναίκες αναλογούν στο 61,4% της εν λόγω κατηγορίας (περί τις 73.400).

Τα αντίστοιχα μεγέθη για το σύνολο της χώρας είναι μεγαλύτερα τόσο ως προς τη συμμετοχή των γυναικών στον πληθυσμό άνω των 15 ετών (51,4%), όσο και ως προς την συμμετοχή των γυναικών στον οικονομικά ενεργό (63,5%), ενώ μικρότερη είναι η αναλογία, για το σύνολο της χώρας, στην αναλογία του μη ενεργού πληθυσμού στον πληθυσμό άνω των 15 ετών (46,8%).

Το Εργατικό δυναμικό στην περιφέρεια ανέρχεται στα 121.725 άτομα, (δηλαδή 50,3% του συνολικού πληθυσμού), από τα οποία απασχολούνται τα 101.732 άτομα και είναι άνεργα τα 19.993 άτομα. Η συμμετοχή των γυναικών στις εν λόγω κατηγορίες διαμορφώνεται στο 39,7% του εργατικού δυναμικού και σε 35,4% του συνόλου της απασχόλησης, ενώ στους ανέργους είναι πολύ μεγαλύτερη καθώς αναλογούν στο 61,4% του συνόλου των ανέργων.

8 ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: β΄ τρίμηνο του 2004.

Αντίστοιχα στο σύνολο της χώρας το 53,2% του πληθυσμού ανήκει στο εργατικό δυναμικό (+3 ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά με την περιφέρεια), ενώ οι γυναίκες αποτελούν το 40,7% του εργατικού δυναμικού, το 38,1% των απασχολούμενων και το 63,1% των ανέργων.

Το μέσο ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια ανέρχεται στο 16,4% του εργατικού δυναμικού και είναι μεγαλύτερο κατά 5,8 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του μέσου της χώρας (10,8%). Τα ποσοστά ανεργίας στην περιφέρεια είναι 10,5% για τους άνδρες και 25,4% για τις γυναίκες, ενώ τα αντίστοιχα για το σύνολο της χώρας είναι μικρότερα, (7,1% στους άνδρες και 16,7% για τις γυναίκες).

Ο πληθυσμός των νέων μέχρι 29 ετών στην περιφέρεια, αντιστοιχεί πάνω από το 1/5 του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (22,2% ή 53.780 περίπου άτομα). Το ήμισυ αυτών ανήκει στο εργατικό δυναμικό (50,0%), ενώ η συμμετοχή των νέων μόνο στην κατηγορία του εργατικού δυναμικού είναι παραπλήσια με τον μέσο όρο συμμετοχής των νέων στο συνολικό πληθυσμό της περιφέρειας (22,1%), μικρότερη όσον αφορά την απασχόληση (οι νέοι αποτελούν το 17,0% των απασχολούμενων) και μεγαλύτερη στους ανέργους (48,2%). Οι νέες γυναίκες αναλογούν λίγο πάνω από το ήμισυ του πληθυσμού των νέων 51,6%, στο 47,2% του εργατικού δυναμικού, στο 56,,0% του μη ενεργού πληθυσμού, στο 38,7% των απασχολούμενων νέων και στο 62,3% των νέων ανέργων.

Το ποσοστό ανεργίας των νέων ξεπερνά το 1/3 του ηλικιακά αντίστοιχου εργατικού δυναμικού (35,9%). Στους άνδρες αυτό το ποσοστό είναι μικρότερο (25,7%) και στις γυναίκες πολύ μεγαλύτερο (47,7%). Τα εν λόγω ποσοστά, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά ανεργίας για το σύνολο της χώρας είναι πάρα πολύ υψηλά, (22,2%, 15,8% και 31,6% αντίστοιχα).

Μεγαλύτερα είναι και τα ποσοστά ανεργίας για την περιφέρεια για τους άνω των 30 ετών (10,9%, άνδρες 6,9% και γυναίκες 17,6%) έναντι αυτών της χώρας (6,5%, 4,2% και 10,2% αντίστοιχα).

ΑΝΕΡΓΟΙ

Στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας λιγότερο από το ήμισυ των ανέργων έχουν εργαστεί στο παρελθόν (46,8%). Οι νεοεισερχόμενοι άνεργοι αποτελούν το 53,2% των ανέργων ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι (>12 μηνών) αποτελούν το 71,0% του συνόλου των ανέργων της περιφέρειας. Το 70,0% των νεοεισερχόμενων ανέργων, τα 2/3 περίπου των μακροχρόνια ανέργων (65,6%) και πάνω από το ήμισυ των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν (51,5%) είναι γυναίκες.

Οι άνεργοι που έχουν εργαστεί κατά το παρελθόν αποτελούν τον κύριο όγκο των ανέργων που είναι άνω των 30 ετών (77,6%), ενώ σε όσους είναι μέχρι 29 ετών ο κύριος όγκος των ανέργων είναι νεοεισερχόμενοι (70,9%). Πάνω από το ήμισυ των μακροχρόνια ανέργων είναι άνω των 30 ετών (53,3%).

Αντίστοιχα, στο σύνολο της χώρας το 56,9% των ανέργων έχουν εργαστεί στο παρελθόν, το 43,1% είναι νεοεισερχόμενοι άνεργοι και οι μακροχρόνια άνεργοι αποτελούν το 56,4% των ανέργων.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Περισσότερο από το ήμισυ των απασχολουμένων στην περιφέρεια εργάζονται ως μισθωτοί (56,4%), το 31,4% ως αυτοαπα-

σχολούμενοι, ως βοηθοί ένα 6,7% αυτών και το υπόλοιπο 5,5% ως εργοδότες. Οι γυναίκες αναλογούν πάνω από το 1/3 του συνόλου των απασχολουμένων (35,4%) ενώ ανά κατηγορία οι αναλογίες αυτών διαμορφώνονται σε 64,8% για τους βοηθούς, 33,0% για τους μισθωτούς, σε 35,6% στους αυτοαπασχολούμενους και το 1/4 των εργοδοτών.

Λιγότερο από το ήμισυ των απασχολουμένων εργάζεται στον τομέα των υπηρεσιών, λιγότερο από το 1/5 στον πρωτογενή τομέα και πάνω από το 1/3 στον δευτερογενή τομέα παραγωγής, (48,1%, 17,7% και 34,2% αντίστοιχα). Στους άνδρες η συμμετοχή στην απασχόληση έναντι του μέσου είναι μεγαλύτερη στον δευτερογενή τομέα (45,1%), ενώ στις γυναίκες μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή στους υπόλοιπους τομείς, (25,3% στον πρωτογενή τομέα και 60,5% στον τομέα των υπηρεσιών. Οι γυναίκες αναλογούν το ήμισυ των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα (50,7%), στο 454,5% των απασχολούμενων στις υπηρεσίες και στο 14,8% των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα παραγωγής.

Στον κλάδο της γεωργίας απασχολείται το 17,7% των απασχολούμενων αυτής, εκ των οποίων περί τα 3/4 εργάζονται ως αυτοαπασχολούμενοι ενώ πάνω από το 1/5 ανήκει στην κατηγορία των βοηθών. Σημαντικό μερίδιο (12,4%) έχουν ακόμη οι κλάδοι της Βιομηχανίας (12,3%), του Εμπορίου (12,5%) καθώς και των κατασκευών (11,2%).

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1993-2004

Κατά την περίοδο 1993-2004 τα βασικά μεγέθη της απασχόλησης στην περιφέρεια μεταβλήθηκαν κατά τον παρακάτω τρόπο, (διαγράμματα 8 & 9):

- Το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε κατά το 2004 συγκριτικά με το 1993. Ωστόσο ενώ το 1993 η συμμετοχή του εργατικού δυναμικού στην περιφέρεια ήταν μεγαλύτερη κατά μία περίπου μονάδα από το Μ.Ο. της χώρας, σήμερα υπολείπεται κατά 1,2 μονάδες έναντι του Μ.Ο. της χώρας.

- Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης παρουσίασε μικρή αύξηση κατά το 2004 συγκριτικά με το 1993. Ωστόσο ενώ το ποσοστό απασχόλησης στην Περιφέρεια υπολειπότανε κατά μία περίπου μονάδα από το Μ.Ο. της χώρας το 1993, το 2004 η διαφορά αυξήθηκε στις 5,2 μονάδες.

- Οι κατηγορίες των απασχολούμενων που αύξησαν την συμμετοχή τους την εν λόγω περίοδο είναι μόνο των Μισθωτών και των απασχολούμενων στις Υπηρεσίες όπου εμφανίζουν και αύξηση. Ωστόσο και στις δύο αυτές κατηγορίες η περιφέρεια υπολείπεται έναντι των αντίστοιχων ποσοστών της χώρας.

- Το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια αυξήθηκε συγκριτικά με το 1993 και εμφανίζεται διαχρονικά μεγαλύτερο από το Μ.Ο. της χώρας.

- Όσον αφορά στα βασικά χαρακτηριστικά της ανεργίας, κατά την περίοδο 1993-2004 αυξήθηκε σημαντικά το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων και των παλαιών ανέργων, ενώ περιορίστηκε το ποσοστό των νεοεισερχόμενων ανέργων.

- Αν και μειώθηκε το ποσοστό ανεργίας των νέων μέχρι 29 ετών, εν τούτοις η διαφορά από το Μ.Ο. της χώρας είναι μεγάλη.

Διάγραμμα 8.
Βασικοί δείκτες απασχόλησης 1993, 2004

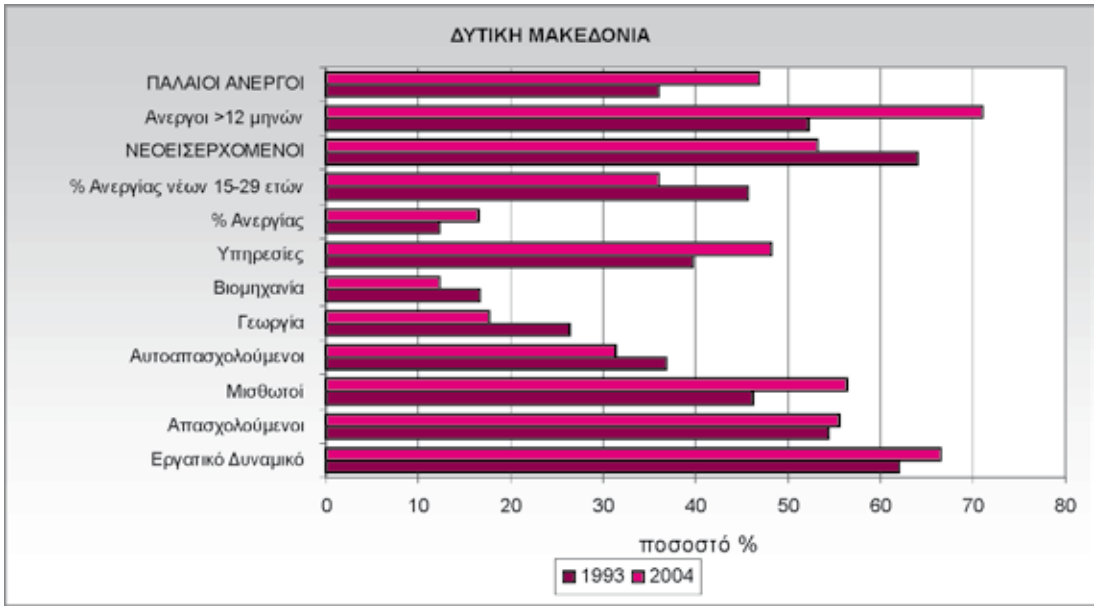

Διάγραμμα 9.
Διαφορά βασικών δεικτών απασχόλησης από το Μ.Ο. της χώρας

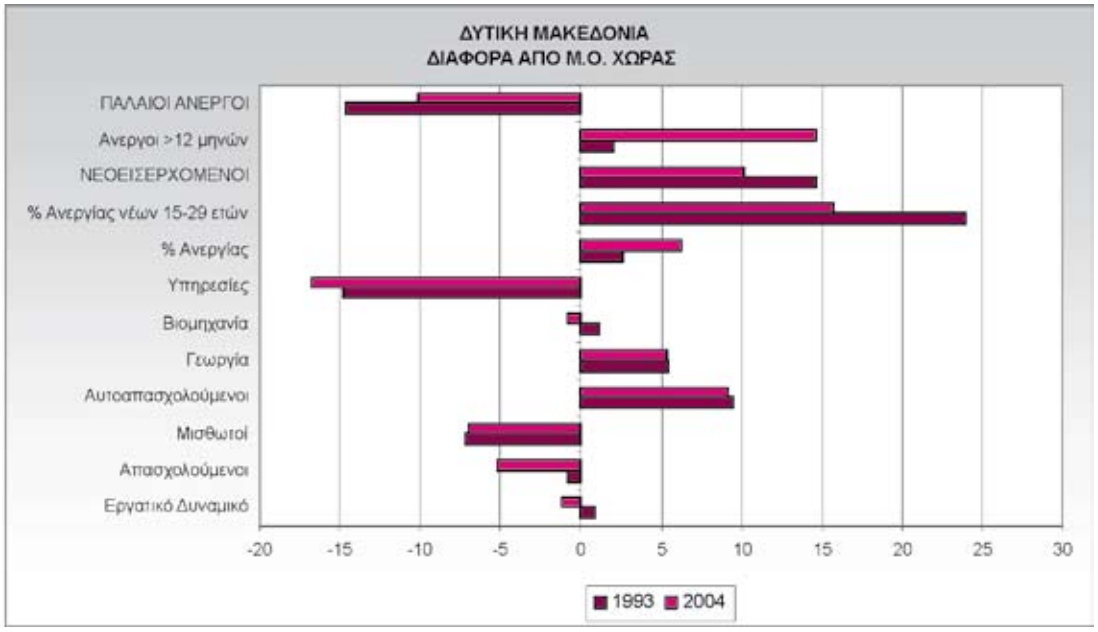

Συνολικά παρατηρούμε ότι κατά την περίοδο 1993-2004 η συνολική θέση της περιφέρειας ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης επιδεινώθηκε συγκριτικά με τα βασικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας συνολικά.

ΕΤΉΣΙΑ ΕΞΈΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΏΝ ΜΕΓΕΘΏΝ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΌΛΗΣΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΊΟΔΟ 1993- 2004

- Το ποσοστό της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών) της Δυτικής Μακεδονίας παραμένει σταθερό πάνω από το 65,0% τα τελευταία 4 έτη (2001-2004), πλησιάζει τα 2/3 του πληθυσμού το 2004, ενώ σε σχέση με το 1993 παρουσιάζει μία αύξηση της τάξεως των 4,2 ποσοστιαίων μονάδων (62,0% το 1993). Οι άνδρες συμμετέχουν σε πολύ υψηλότερα ποσοστά από τις γυναίκες στο εργατικό δυναμικό της περιφέρειας σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο, ενώ από το 1998 και μετά η συμμετοχή των γυναικών αυξάνεται έντονα.

- Όσον αφορά τη θέση στο επάγγελμα, οι μισθωτοί την εξεταζόμενη περίοδο έχουν σταθερή ανοδική τάση, κυρίως την περίοδο 1995-2001, αναλογώντας όμως σε μικρότερη αναλογία ως προς το σύνολο της χώρας, ενώ μετά το 2001 έχουμε μικρές αυξομοιώσεις.

- Το ποσοστό των αυτοαπασχολούμένων είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας. Καθ όλη την εξεταζόμενη περίοδο έχουν σταθερή φθίνουσα τάση, ιδίως μετά το 1995 η συμμετοχή αυτών παρουσιάζει έντονη φθίνουσα πορεία μέχρι το 2001 με αποτέλεσμα την μείωση από 36,6% το 1995 σε 28,3% το 2001, ενώ ανακάμπτει μόνο το τελευταίο έτος (31,4%).

- Το ποσοστό των απασχολούμενων στη γεωργία είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Παρά την πορεία μείωσης που ακολούθησε παραμένει σταθερό γύρω στο 18,0% από το 2001 μέχρι σήμερα.

- Το ποσοστό των απασχολούμενων στη βιομηχανία παρουσιάζει πτωτική τάση μετά το 1995 και μέχρι το 2003, με εξαίρεση τα έτη 1998, 2001 και 2004.

- Το ποσοστό απασχόλησης στις υπηρεσίες, έχει ανοδική πορεία σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο με εξαίρεση το 1998, υπολείπεται σε σημαντικό βαθμό του αντίστοιχου ποσοστού στο σύνολο της χώρας.

- Το ποσοστό ανεργίας του εργατικού δυναμικού στην Δυτική Μακεδονία είναι υψηλό σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο και μάλιστα εμφανίζει μικρή άνοδο παρά τις όποιες διακυμάνσεις. Επίσης το ποσοστό ανεργία των γυναικών είναι σταθερά μεγαλύτερο αυτού των ανδρών. Αυτή η διαφορά σε γενικές γραμμές παραμένει σταθερή σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο.

- Το ποσοστά ανεργίας των νέων μέχρι 29 ετών είναι σταθερά πού υψηλότερα από τα ποσοστά ανεργίας του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Μετά το 1995 παρατηρείται μείωση μέχρι το 1998. Από το 1998 και μετά εμφανίζει διακυμάνσεις ενώ μετά το 2002 έχει έντονες αυξητικές τάσεις.

- Η συμμετοχή των νεοεισερχόμενων ανέργων παρουσιάζει έντονη διακύμανση την εν λόγω περίοδο εντούτοις αν και μειώθηκε έναντι του 1993 υπερβαίνει το ήμισυ του συνόλου των ανέργων.

- Η συμμετοχή των μακροχρόνια ανέργων είναι έντονα αυξητική την εν λόγω περίοδο με εξαίρεση τα έτη 1998 και

2003, ενώ υπερβαίνει σήμερα το 70,0% του συνόλου των ανέργων.

- Η συμμετοχή των ανέργων που έχουν εργαστεί κατά το παρελθόν εμφανίζουν σημαντικές ετήσιες διακυμάνσεις με αυξητικές τάσεις μέχρι το 2000,ενώ μετά από αυτό το έτος περιορίζεται κάτω από το ήμισυ του συνόλου των ανέργων.

Επίλογος

Επομένως για μια ενεργητική στρατηγική ανάπτυξης του τοπικού συστήματος παραγωγής οφείλεται να προσδιορισθούν (ποσοτικά και ποιοτικά) οι δραστηριότητες που θα συμβάλουν στην βελτίωση του επιπέδου των μεγεθών: της παραγωγικότητα της εργασίας, της μεγαλύτερης συμμετοχής στην αγορά εργασίας και το χαμηλό ποσοστό ανεργίας καθώς και το υψηλότερο ποσοστό των εργασίμων ηλικιών στο συνολικό πληθυσμό, καθώς οδηγούν σε υψηλότερο προϊόν ανά κάτοικο.

Κατά συνέπεια, στα πλαίσια μιας στρατηγικής ανάπτυξης στην κατεύθυνση των "πόλων ανταγωνιστικότητας" (παραγωγικές δραστηριότητες, που επιτρέπουν όχι μόνο την αξιοποίηση του εγκαταστημένου παραγωγικού ιστού και ανθρώπινου δυναμικού, αλλά προκαλούν την επέκτασή του σε νέες παραγωγικές δραστηριότητες) θα πρέπει να απαντηθούν ορισμένα βασικά ερωτήματα, όπως:

α) Ποιες παραγωγικές δραστηριότητες στο νομό, στην κατεύθυνση ενίσχυσης των διατομεακών και διακλαδικών σχέσεων.

β) Ποια χαρακτηριστικά του παραγωγικού συστήματος και του "τοπικού κεφαλαίου" (εργατικό δυναμικό, επίπεδο εκπαίδευσης, γνώση, υποδομές, τοπικά δίκτυα επιχειρήσεων, τοπική διακυβέρνηση κλπ) θα μπορούσαν να συμβάλουν στην διαμόρφωση "πόλων ανταγωνιστικότητας" στο νομό.

Η στρατηγική αυτή ευνοεί την υιοθέτηση μιας πολιτικής ενδογενούς ανάπτυξης, η οποία θα βασίζεται στα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και στην οργάνωση των επιχειρήσεων σε τοπικά δίκτυα παραγωγικών δραστηριοτήτων (clusters).

Σε αυτό συμβάλει το μοντέλο των ολοκληρωμένων συμπλεγμάτων δραστηριοτήτων (αγροτο-βιομηχανικό σύμπλεγμα παραγωγής, αγροτο-τουριστικό σύμπλεγμα παραγωγής), το οποίο βασίζεται σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που οργανώνονται "σε παραγωγικές συνοικίες" στη βάση της συνεργασίας, της άμιλλας και προσαρμόζονται ταχύτερα στις αλλαγές της καταναλωτικής ζήτησης, στις προτιμήσεις των σύγχρονων καταναλωτών, αλλά και στις ειδικές γνώσεις της εργασιακής δύναμης, αντισταθμίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την έλλειψη οικονομιών κλίμακας και συγκέντρωσης-συγκεντροποίησης που ιδιαίτερα τις χαρακτηρίζει[9].

9 Η. Ιωακείμογλου - Γ. Ευσταθόπουλος: ο Τομέας των Υπηρεσιών, η Ανταγωνιστικότητα και η Απασχόληση, ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα 2004, σελ. 95 κεπ.

ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ: ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ

Σύνολο	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας (15-64 ετών)	6 732 562	6 769 303	6 774 634	6 796 079	6 791 517	6 994 058	7 038 582	7 074 250	7 097 847	7 109 453	7 118 487	7 126 879
Ετήσια μεταβολή στον Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας (%)		0,5	0,1	0,3	-0,1	3,0	0,6	0,5	0,3	0,2	0,1	0,1
Εργατικό δυναμικό	4 112 443	4 188 892	4 244 493	4 313 987	4 292 739	4 512 840	4 583 662	4 617 209	4 581 610	4 652 227	4 728 395	4 822 760
Ετήσια μεταβολή στο Εργατικό δυναμικό (%)		1,9	1,3	1,6	-0,5	5,1	1,6	0,7	-0,8	1,5	1,6	2,0
Ποσοστό συμμετοχής (% πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας)	61,1	61,9	62,7	63,5	63,2	64,5	65,1	65,3	64,5	65,4	66,4	67,7
Σύνολο απασχολουμένων	3 715 363	3 786 157	3 820 511	3 868 284	3 853 335	4 023 676	4 040 371	4 097 875	4 103 211	4 190 175	4 286 561	4 329 742
Ετήσια μεταβολή στην απασχόληση (%)		1,9	0,9	1,3	-0,4	4,4	0,4	1,4	0,1	2,1	2,3	1,0
Ποσοστό απασχόλησης (% πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας)	55,2	55,9	56,4	56,9	56,7	57,5	57,4	57,9	57,8	58,9	60,2	60,8
Μισθωτοί	1 980 727	2 017 698	2 060 082	2 101 006	2 111 468	2 270 853	2 337 395	2 378 705	2 466 329	2 545 331	2 615 962	2 745 642
Μισθωτοί Ετήσια μεταβολή (%)		1,9	2,1	2,0	0,5	7,5	2,9	1,8	3,7	3,2	2,8	5,0
Μισθωτοί (% συνόλου των απασχολουμένων)	53,3	53,3	53,9	54,3	54,8	56,4	57,9	58,0	60,1	60,7	61,0	63,4
Αυτοαπασχολούμενοι	1 019 390	1 038 044	1 045 353	1 036 487	1 007 867	1 007 164	991 591	998 362	954 305	996 494	1 018 482	962 345
Αυτοαπασχολούμενοι Ετήσια μεταβολή (%)		1,8	0,7	-0,8	-2,8	-0,1	-1,5	0,7	-4,4	4,4	2,2	-5,5
Αυτοαπασχολούμενοι (% συνόλου των απασχολουμένων)	27,4	27,4	27,4	26,8	26,2	25,0	24,5	24,4	23,3	23,8	23,8	22,2
Απασχολούμενοι στην Γεωργία	778 428	774 741	766 998	771 516	750 565	708 567	691 629	700 903	649 216	633 943	642 570	533 091
Γεωργία ετήσια μεταβολή στην απασχόληση (%)		-0,5	-1,0	0,6	-2,7	-5,6	-2,4	1,3	-7,4	-2,4	1,4	-17,0
Απασχολούμενοι στην γεωργία (%)	21,0	20,5	20,1	19,9	19,5	17,6	17,1	17,1	15,8	15,1	15,0	12,3
Απασχολούμενοι στην Βιομηχανία	579 499	577 791	577 688	576 106	558 658	585 765	576 957	571 540	580 270	579 226	565 040	569 672
Βιομηχανία Ετήσια μεταβολή (%)		-0,3	0,0	-0,3	-3,0	4,9	-1,5	-0,9	1,5	-0,2	-2,4	0,8
Απασχολούμενοι στην βιομηχανία (%)	15,6	15,3	15,1	14,9	14,5	14,6	14,3	13,9	14,1	13,8	13,2	13,2
Απασχολούμενοι στις υπηρεσίες	2 026 439	2 104 713	2 154 774	2 199 944	2 223 393	2 368 606	2 408 358	2 458 900	2 496 871	2 587 224	2 665 203	2 811 193
Υπηρεσίες ετήσια μεταβολή (%)		3,9	2,4	2,1	1,1	6,5	1,7	2,1	1,5	3,6	3,0	5,5
Απασχολούμενοι στις υπηρεσίες (%)	54,5	55,6	56,4	56,9	57,7	58,9	59,6	60,0	60,9	61,7	62,2	64,9
Σύνολο ανέργων	397 080	402 735	423 982	445 703	439 404	489 164	543 291	519 334	478 399	462 052	441 834	493 018
Ετήσια μεταβολή συνόλου ανέργων (%)		1,4	5,3	5,1	-1,4	11,3	11,1	-4,4	-7,9	-3,4	-4,4	11,6
Ποσοστό ανεργίας (%)	9,7	9,6	10,0	10,3	10,2	10,8	11,9	11,2	10,4	9,9	9,3	10,2
Άνεργοι νέοι 15-29 ετών	235 383	237 359	247 470	262 055	252 232	276 787	297 935	279 221	251 194	237 724	222 615	231 619
Ετήσια μεταβολή ανέργων νέων 15-29 (%)		0,8	4,3	5,9	-3,7	9,7	7,6	-6,3	-10,0	-5,4	-6,4	4,0
Ποσοστό ανεργίας νέων 15-29 ετών (%)	21,7	22,0	22,9	24,3	24,2	22,6	24,3	23,0	21,5	20,4	19,5	20,2
Άνεργοι Νέοι (Νεοεισερχόμενοι)	195 885	190 426	193 593	228 235	217 396	241 109	257 598	240 425	229 744	190 742	184 020	212 580
Ετήσια μεταβολή στους νεοεισερχόμενους ανέργους(%)		-2,8	1,7	17,9	-4,7	10,9	6,8	-6,7	-4,4	-17,0	-3,5	15,5
Άνεργοι Νέοι (% του συνόλου)	49,3	47,3	45,7	51,2	49,5	49,3	47,4	46,3	48,0	41,3	41,6	43,1
Μακροχρόνιοι άνεργοι	198 965	209 908	222 154	259 704	250 829	276 704	317 797	302 971	259 557	253 838	257 819	278 151
Ετήσια μεταβολή των μακροχρόνια ανέργων (%)		5,5	5,8	16,9	-3,4	10,3	14,9	-4,7	-14,3	-2,2	1,6	7,9
Μακροχρόνια ανεργία (% του συνόλου)	50,1	52,1	52,4	58,3	57,1	56,6	58,5	58,3	54,3	54,9	58,4	56,4
Άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν	201 195	212 309	230 389	217 468	222 008	248 055	285 693	278 909	248 655	271 310	257 814	280 438
Ετήσια μεταβολή των ανέργων που έχουν εργαστεί(%)		5,5	8,5	-5,6	2,1	11,7	15,2	-2,4	-10,8	9,1	-5,0	8,8
Άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν (% του συνόλου)	50,7	52,7	54,3	48,8	50,5	50,7	52,6	53,7	52,0	58,7	58,4	56,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993-1997 ετήσιες, 1998-2004 β΄τριμήνου (αναθεωρημένα στοιχεία)
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σύνολο	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας (15-64 ετών)	191 832	188 756	191 550	193 223	192 682	185 279	185 194	185 136	184 897	184 543	184 045	183 258
Ετήσια μεταβολή στον Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας (%)		-1,6	1,5	0,9	-0,3	-3,8	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4
Εργατικό δυναμικό	118 858	119 409	119 345	123 018	120 753	117 156	119 561	119 028	121 469	120 486	121 183	121 725
Ετήσια μεταβολή στο Εργατικό δυναμικό (%)	0	0,5	-0,1	3,1	-1,8	-3,0	2,1	-0,4	2,1	-0,8	0,6	0,4
Ποσοστό συμμετοχής (% πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας)	62,0	63,3	62,3	63,7	62,7	63,2	64,6	64,3	65,7	65,3	65,8	66,4
Σύνολο απασχολουμένων	104 289	107 682	101 202	101 793	103 191	103 274	102 322	101 150	101 717	103 708	101 795	101 732
Ετήσια μεταβολή στην απασχόληση (%)		3,3	-6,0	0,6	1,4	0,1	-0,9	-1,1	0,6	2,0	-1,8	-0,1
Ποσοστό απασχόλησης (% πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας)	54,4	57,0	52,8	52,7	53,6	55,7	55,3	54,6	55,0	56,2	55,3	55,5
Μισθωτοί	48 126	48 421	46 406	49 847	51 142	51 132	50 728	52 451	59 605	58 600	59 165	57 361
Μισθωτοί Ετήσια μεταβολή (%)		0,6	-4,2	7,4	2,6	0,0	-0,8	3,4	13,6	-1,7	1,0	-3,0
Μισθωτοί (% συνόλου των απασχολουμένων)	46,1	45,0	45,9	49,0	49,6	49,5	49,6	51,9	58,6	56,5	58,1	56,4
Αυτοαπασχολούμενοι	38 488	39 256	37 052	33 520	33 412	32 992	33 170	32 299	28 821	31 813	30 335	31 909
Αυτοαπασχολούμενοι Ετήσια μεταβολή (%)		2,0	-5,6	-9,5	-0,3	-1,3	0,5	-2,6	-10,8	10,4	-4,6	5,2
Αυτοαπασχολούμενοι (% συνόλου των απασχολουμένων)	36,9	36,5	36,6	32,9	32,4	31,9	32,4	31,9	28,3	30,7	29,8	31,4
Απασχολούμενοι στην Γεωργία	27 537	27 758	25 999	24 024	24 110	24 286	20 632	21 824	17 978	18 989	19 710	17 986
Γεωργία ετήσια μεταβολή στην απασχόληση (%)		0,8	-6,3	-7,6	0,4	0,7	-15,0	5,8	-17,6	5,6	3,8	-8,7
Απασχολούμενοι στην γεωργία (%)	26,4	25,8	25,7	23,6	23,4	23,5	20,2	21,6	17,7	18,3	19,4	17,7
Απασχολούμενοι στην Βιομηχανία	17 451	18 462	14 215	15 361	14 540	16 540	12 935	12 536	14 635	12 027	9 952	12 506
Βιομηχανία Ετήσια μεταβολή (%)		5,8	-23,0	8,1	-5,3	13,8	-21,8	-3,1	16,7	-17,8	-17,3	25,7
Απασχολούμενοι στην βιομηχανία (%)	16,7	17,1	14,0	15,1	14,1	16,0	12,6	12,4	14,4	11,6	9,8	12,3
Απασχολούμενοι στις υπηρεσίες	41 434	43 262	42 978	42 650	45 031	42 032	47 547	46 468	48 568	48 580	46 807	48 979
Υπηρεσίες ετήσια μεταβολή (%)		4,4	-0,7	-0,8	5,6	-6,7	13,1	-2,3	4,5	0,0	-3,6	4,6
Απασχολούμενοι στις υπηρεσίες (%)	39,7	40,2	42,5	41,9	43,6	40,7	46,5	45,9	47,7	46,8	46,0	48,1
Σύνολο ανέργων	14 569	11 727	18 143	21 225	17 562	13 882	17 239	17 878	19 752	16 778	19 388	19 993
Ετήσια μεταβολή συνόλου ανέργων (%)		-19,5	54,7	17,0	-17,3	-21,0	24,2	3,7	10,5	-15,1	15,6	3,1
Ποσοστό ανεργίας (%)	12,3	9,8	15,2	17,3	14,5	11,8	14,4	15,0	16,3	13,9	16,0	16,4
Άνεργοι νέοι 15-29 ετών	7 140	5 124	6 658	6 464	6 514	9 274	9 641	8 519	8 770	7 891	9 827	9 646
Ετήσια μεταβολή ανέργων νέων 15-29 (%)		-28,2	29,9	-2,9	0,8	42,4	4,0	-11,6	2,9	-10,0	24,5	-1,8
Ποσοστό ανεργίας νέων 15-29 ετών (%)	45,6	38,5	49,6	48,4	46,9	29,2	33,1	31,4	31,1	28,5	32,7	35,9
Άνεργοι Νέοι (Νεοεισερχόμενοι)	9 318	7 063	9 321	12 362	11 014	8 469	8 430	6 813	10 635	9 770	10 104	10 640
Ετήσια μεταβολή στους νεοεισερχόμενους ανέργους(%)		-24,2	32,0	32,6	-10,9	-23,1	-0,5	-19,2	56,1	-8,1	3,4	5,3
Άνεργοι Νέοι (% του συνόλου)	64,0	60,2	51,4	58,2	62,7	61,0	48,9	38,1	53,8	58,2	52,1	53,2
Μακροχρόνιοι άνεργοι	7 589	6 570	10 320	13 261	11 081	7 704	10 059	11 536	12 587	11 742	12 270	14 204
Ετήσια μεταβολή των μακροχρόνια ανέργων (%)		-13,4	57,1	28,5	-16,4	-30,5	30,6	14,7	9,1	-6,7	4,5	15,8
Μακροχρόνια ανεργία (% του συνόλου)	52,1	56,0	56,9	62,5	63,1	55,5	58,4	64,5	63,7	70,0	63,3	71,0
Άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν	5 251	4 664	8 822	8 863	6 548	5 413	8 809	11 065	9 117	7 008	9 284	9 352
Ετήσια μεταβολή των ανέργων που έχουν εργαστεί(%)		-11,2	89,2	0,5	-26,1	-17,3	62,7	25,6	-17,6	-23,1	32,5	0,7
Άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν (% του συνόλου)	36,0	39,8	48,6	41,8	37,3	39,0	51,1	61,9	46,2	41,8	47,9	46,8

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993-1997 ετήσιες, 1998-2004 β΄τριμήνου (αναθεωρημένα στοιχεία)
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Boudeville J., 1996, Problems of Regional Economic Planning, UK
- Ιωακείμογλου Η. & Ευσταθόπουλος Γ. 2004, Ο Τομέας των Υπηρεσιών, η Ανταγωνιστικότητα και η Απασχόληση, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα.
- ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, 2003, Ετήσια Έκθεση: Η ελληνική οικονομία & η απασχόληση, Αθήνα.
- Καράκος Α. & Κουτρουμανίδης Θ., 1998, Περιφερειακή διάρθρωση του τομέα των Υπηρεσιών στη Βόρεια Ελλάδα, στο ΤΟΠΟΣ - Επιθεώρηση Αστικών & Περιφερειακών Μελετών, 14/98
- Κανελλόπουλος, Κ. Ν., Εκθέσεις 10 Κ.Ε.Π.Ε., 1994, Ανθρώπινοι Πόροι: Πληθυσμός, αγορά εργασίας, εκπαίδευση, Αθήνα.
- Πάντειο Πανεπιστήμιο, 1994, Διερεύνηση των αναγκών Τεχνικής – Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης σε Τοπικό επίπεδο, Τ.Ε.Δ.Κ.Α, Αθήνα.
- Διήμερο Ελληνογαλλικής Συνεργασίας Τ.Ε.Δ.Κ.Α, 1994, Τοπική Ανάπτυξη και Επιμόρφωση, Αθήνα.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000, Π.Ε.Π. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ 2000-2006.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1994, Π.Ε.Π. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ 1994-1999.
- Παπαδασκαλόπουλος Α., Κόνσολας Ν., Πλασκοβίτης Η., 1999, Η Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική στην Ελλάδα, Ι.Π.Α. Αθήνα.
- Παπαδασκαλόπουλος Α., 1990, Βασικές Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Παπαδασκαλόπουλος Α., 1995, Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Παπαδασκαλόπουλος Α., 2004, Περιφερειακός Προγραμματισμός, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Σακέλης, Γ., 1993, Πληθυσμός και Εργατικό Δυναμικό στην Ελλάδα - Μορφολογία και Διαχρονικές Εξελίξεις, Γαβριηλίδης, Αθήνα.
- Σκούτζος Θ., (1993), Περιφερειακή Οικονομική Ανάλυση και Πολιτική, Αθήνα: Α. Σταμούλη.
- Ψυχοπαίδης Κ. & Γετίμης Π., 1989, Ρυθμίσεις τοπικών προβλημάτων, ΙΜΕ, Αθήνα.

Δραστηριότητες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

➤ 18 Ιουλίου 2005

Το ΙΝΕ ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, στο πλαίσιο του Προγράμματος «Καλειδοσκόπιο», διοργάνωσε (Αδαμαντία Ζαβιτσάνου) Θεματική Συνάντηση με αντικείμενο «Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση 2003-2005 ως εργαλείο προώθησης της Κοινωνικής Ένταξης». Στη συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι του ΙΝΕ, του Υπουργείου Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, του ΣΕΒ, της ΕΣΑΕΑ, της ΕΕΤΑΑ, του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της ΕΡΑ.
Στο πλαίσιο της Θεματικής Συνάντησης αναφέρθηκαν τα παρακάτω:

1. Το Υπουργείο έχει συντάξει και υποβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα νέο Εθνικό Σχέδιο για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.
2. Τον κίνδυνο του αποκλεισμού αντιμετωπίζουν στην πατρίδα μας:
   28% των ηλικιωμένων,
   25% των νέων 16-24 ετών,
   23% των παιδιών,
   34,5% των μονογονεϊκών οικογενειών,
   31,5% των πολύτεκνων οικογενειών και
   32,7% των ανέργων.
   Για τους μετανάστες δεν υπάρχουν στατιστικά.
3. Κοινωνικός αποκλεισμός δε σημαίνει μόνο φτώχεια, αλλά και αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες και δικαιώματα. Σημαίνει, επίσης, μείωση της αυτοεκτίμησης και της ικανότητας διεκδίκησης.
4. Τα Εθνικά Σχέδια Δράσης που έχουν καταρτισθεί έως τώρα δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα. Είτε δεν εφαρμόσθηκαν συνολικά, είτε δεν είχαν πρόβλεψη για όλους τους δικαιούχους, είτε σκόνταψαν στη γραφειοκρατία. Στην προσπάθεια να εξεταστούν οι λόγοι της αποτυχίας των σχεδίων διαπιστώθηκε, επίσης, ότι οι υπηρεσίες δεν κάνουν σωστά τη δουλειά τους, ενώ δεν είναι ξεκάθαρη η εικόνα για το ποιοι είναι οι δικαιούχοι και ποιοι οι φορείς με αρμοδιότητα την εξυπηρέτησή τους. Πάντως, όσα προγράμματα «διαφημίστηκαν» είχαν επιτυχία, δηλαδή οι δικαιούχοι είχαν τη δυνατότητα να πληροφορηθούν και να απαιτήσουν τα οφέλη.
5. Το νέο Εθνικό Σχέδιο Δράσης έχει ως άξονες
   την ανάπτυξη,
   την απασχόληση και
   την κοινωνική δικαιοσύνη.
   Προβλέπει διάχυση της ανάπτυξης σε όλη την περιφέρεια, υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, ανάπτυξη του εργατικού δυναμικού, περισσότερες θέσεις εργασίας, ένταξη περισσότερων γυναικών στη αγορά εργασίας, ενίσχυση της οικογένειας, επιδόματα, καταπολέμηση της φτώχειας -ιδιαίτερα των παιδιών και εξασφάλιση αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης των ηλικιωμένων.
   Φορείς στρατηγικής σημασίας για την εφαρμογή του Σχεδίου αυτού είναι:
   - το Εθνικό Συμβούλιο Κοινωνικής Προστασίας
   - το Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας
   - το Δίκτυο Κοινωνικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (που υπάρχουν στους Δήμους)
   - το Πρόγραμμα Βοήθειας στο Σπίτι
   - το Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων
   - το Πρόγραμμα Συνταξιοδότησης Αγροτών και
   - τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών.

   Ιδιαίτερη σημασία δίνει το Υπουργείο στην εργασία των γυναικών, την οποία θεωρεί ασπίδα κατά της φτώχειας, το σπάσιμο του διαγενεακού κύκλου της φτώχειας, τη στήριξη της περιφέρειας και των καινοτομιών, την κοινωνική οικονομία και τη νομιμοποίηση των μεταναστών.

Στα σχέδια της Κυβέρνησης είναι η ίδρυση Εθνικού Παρατηρητηρίου για τα άτομα με αναπηρία, η ψήφιση νέου αναπτυξιακού νόμου, και η ενίσχυση και επέκταση των μονάδων κοινωνικής φροντίδας.

Ανησυχία εκφράστηκε για το ενδεχόμενο να εφαρμοστούν τα μέτρα αυτά αποσπασματικά, για την αξιοπιστία των δικτύων και την ποιότητα των υπηρεσιών.

Μεγάλο μέρος της επιτυχίας θα εξαρτηθεί από το αν θα υπάρξει σωστός συντονισμός και αξιολόγηση, καθώς και αν θα γίνει διάδοση πληροφοριών από τα Μ.Μ.Ε.

6. Να υπάρχει ένα συμβολικό τίμημα για κάθε χρήση τέτοιων υπηρεσιών με σκοπό να εκτιμηθούν και να αξιοποιηθούν καλύτερα.
7. Για την επιτυχία κάθε προσπάθειας καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού είναι σημαντική η λειτουργία κοινωνικών υπηρεσιών στους Δήμους.
8. Καθιέρωση λίγων ωρών εργασίας για τις μητέρες μέχρι το παιδί τους να γίνει 4 ετών, με παράλληλη λειτουργία Ταμείου για τη Μητρότητα. Ως αποδεικτικό στοιχείο για τον ευεργετικό ρόλο του μειωμένου ωραρίου για τη μητρότητα παρουσιάστηκαν στατιστικά του Κέντρου Μελετών Πολύτεκνης Μητέρας, του οποίου τα περισσότερα μέλη είναι πολύτεκνες μητέρες- εκπαιδευτικοί. Επίσης, παρουσιάστηκε το πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι της Πολύτεκνης Οικογένειας, που εφαρμόζει η οργάνωση, με τη βοήθεια φοιτητών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης.

➤ 8-9 Σεπτεμβρίου 2005

Το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ παρουσίασε στη Θεσσαλονίκη τα βασικά συμπεράσματα της Ετήσιας Έκθεσης για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση το 2005. Την Έκθεση παρουσίασε ο Επιστημονικός Διευθυντής του ΙΝΕ Σάββας Ρομπόλης ενώ παρέμβαση έκανε και ο Πρόεδρος της ΓΣΕΕ Χρ. Πολυζωγόπουλος.

➤ 8-11 Σεπτεμβρίου 2005

Το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Χρ. Τριανταφύλλου) σε εργαστήριο εκπαιδευτών και υπεύθυνων συνδικαλιστικής επιμόρφωσης με θέμα: « Διεύρυνση – Ολοκλήρωση στην Ευρωπαϊκή Ενωση» που διοργάνωσε η Ευρωπαϊκή Συνδικαλιστική Ακαδημία (ETUCO) στην Sesimbra της Πορτογαλίας.

➤ 13 Σεπτεμβρίου 2005

Το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Χρ. Τριανταφύλλου) στις εργασίες της Συμβουλευτικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Συνδικαλιστικής Ακαδημίας (ETUCO) στις Βρυξέλλες, με θέμα τον απολογισμό για το 2005 και τον προγραμματισμό των δραστηριοτήτων συνδικαλιστικής επιμόρφωσης της Ακαδημίας για το έτος 2006.

➤ 17-22 Σεπτεμβρίου 2005

Το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Χρ. Τριανταφύλλου), σε συνεργασία και με άλλες συνομοσπονδίες (CGIL – Ιταλίας , TUC Ηνωμένου Βασιλείου και MSZOSZ – Ουγγαρίας), στα πλαίσια του προγράμματος συνδικαλιστικής επιμόρφωσης της Ευρωπαϊκής Συνδικαλιστικής Ακαδημίας (ETUCO), στην διοργάνωση Κύκλου Επιμόρφωσης σε Ευρωπαϊκά θέματα (για νέα συνδικαλιστικά στελέχη) με τίτλο: «Κατάρτιση μελλοντικών ευρωπαϊκών συνδικαλιστικών στελεχών 2004-2005». Το τελευταίο από τα 3 σεμινάρια πραγματοποιήθηκε στην Impruneta της Ιταλίας και συμμετείχαν συνδικαλιστικά στελέχη από την Ελλάδα και άλλες εννέα χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.